

ΕΠΟΧΙΑΚΟΙ
ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΙ
ΧΕΙΡΙΣΜΟΙ

Δημήτρης Τσέλλιος
Γεωπόνος Αναπληρωτής Ερευνητής
ΕΘΙΑΓΕ
Διευθυντής Ινστιτούτου Μελισσοκομίας.
Τηλέφ. 2373091297
FAX 2373091676
E- maile: dim.tsellios @
inst.melissocommias.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Στο κείμενο με τίτλο «Εποχιακοί Μελισσοκομικοί Χειρισμοί», περιγράφονται οι γενικότερες εργασίες και ο προγραμματισμός των ενεργειών των Ελλήνων μελισσοκόμων, με προσπάθεια ν' ανταποκρίνονται στις ανάγκες της μελισσοκομίας σ' όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Οι εποχιακοί μελισσοκομικοί χειρισμοί δίδονται κατά μήνα, ακολουθώντας τη σειρά του ημερολογιακού έτους, από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο.
- Η παρουσίαση εξειδικευμένων μελισσοκομικών χειρισμών, ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου, πιθανόν να δοθούν μέσω του MELINET, τον επόμενο χρόνο.

- « Το κείμενο μπορεί να παρουσιαστεί σε μορφή HTML για ευκολότερη πρόσβαση από τους χρήστες.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Έχει γραφεί αρκετές φορές η μεγάλη διαφορά που παρατηρείται στις κλιματικές συνθήκες στα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας και η επίδραση τους στην ζωή, την εξέλιξη και τις δραστηριότητες των μελισσιών.

- Σύντομα, θα μπορούσαμε να ξεχωρίσουμε **τις ορεινές περιοχές** (βουνά - οροπέδια με μεγάλο υψόμετρο), όπου οι κλιματικές συνθήκες είναι **ηπειρωτικές** με πολύ ψυχρή χειμερινή περίοδο, **τις πεδινές και παραθαλάσσιες περιοχές** με σχετικά ήπιο χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι και **τις νότιες - νησιωτικές περιοχές** που τις χαρακτηρίζει η απουσία, σχεδόν παγετών και οι υψηλές σχετικά θερμοκρασίες του χειμώνα.

Μια μεγάλη διαίρεση είναι και αυτή της **Δυτικής και Ανατολικής Ελλάδας**, με την πρώτη να συγκεντρώνει τις **περισσότερες βροχοπτώσεις** και τη δεύτερη να χαρακτηρίζεται από το **ξερό καλοκαίρι**.

- **Οι διαφορές αυτές στο κλίμα και οι επιπτώσεις τους στη δραστηριότητα των μελισσών φαίνεται περισσότερο από κάθε άλλη εποχή και περίοδο του έτους, τον Ιανουάριο.**
- **Στις περιοχές με ηπειρωτικό κλίμα, τον Ιανουάριο αποφεύγουμε οποιαδήποτε σκέψη επέμβασης στα μελίσσια.**

Ακόμη και τις ηλιόλουστες μέρες η θερμοκρασία του αέρα σπάνια ξεπερνά τους 10-12° Κελσίου και οι μέλισσες παραμένουν μέσα στην κυψέλη χωρίς να διασπασούν την "χειμωνιάτικη σφαίρα".

Ο μελισσοκόμος πρέπει από το φθινόπωρο να έχει τακτοποιήσει τα μελίσσιά του, φροντίζοντας να έχουν:

- **μεγάλη επάρκεια τροφών**, ιδιαίτερα μέλι σε περισσότερα από 5 πλάισια.
- **μεγάλο αριθμό μελισσών δηλαδή δυνατά σμήνη**, συνενώνοντας από το φθινόπωρο μελίσσια με λιγότερο πληθυσμό από 5 - 6 πλάισια.
- **περιοχή ξεχειμωνιάσματος με καλές συνθήκες** προφυλαγμένες από ψυχρούς αέρηδες, με έκθεση στον ήλιο αρκετές ώρες την ημέρα και προπαντός **προσπελάσιμες**, δηλαδή κοντά σε δρόμους που δεν διακόπτεται η κυκλοφορία από βροχή, χιόνι ή παγετούς.

Αρκετοί μελισσοκόμοι τέτοιων περιοχών μεταφέρουν τα μελίσσια τους τον χειμώνα, μακριά από τον τόπο κατοικία τους, σε περιοχές με ήπιο χειμώνα.

- Σε παραθαλάσσιες περιοχές, ακόμη και στις βορειότερες περιοχές της χώρας μας, ο Ιανουάριος είναι διαφορετικός.

Αρκετές μέρες και ώρες της ημέρας οι μέλισσες πραγματοποιούν πτήσεις κυρίως για την **μεταφορά νερού και γύρης** στην κυψέλη. Σ' αυτές τις περιοχές συνήθως τον Ιανουάριο τα μελίσσια έχουν ξεκινήσει **γόνου** μετά την σύντομη διακοπή της γέννας της βασίλισσας τον Δεκέμβριο.

Η γύρη πιθανώς να είναι διαθέσιμη μέσα στην κυψέλη, αποθηκευμένη σε πλαίσια και αποκαλύπτεται καθώς καταναλώνεται το μέλι που την καλύπτει. Υπάρχουν όμως και **αξιόλογες ανθοφορίες γυρεοφόρων φυτών** τον Γενάρη, στους κάμπους και λαγκαδιές της βόρειας Ελλάδας. Η φτελιά ή караγάτσι (*Ulmus campestris*), η φουντουκιά (*Corylus avellana*) το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*) είναι κατ' εξοχήν γυρεοδοτικά φυτά.

Η φρέσκια γύρη αυτή την εποχή είναι πολύ σημαντική για την διατήρηση γόνου στα μελίσσια. Τα μελίσσια που **κουβαλάνε** γύρη αυτή την εποχή (κεραφίζουν κατά την έκφραση των μελισσοκόμων) έχουν βασίλισσα που γεννά κανονικά (βάσιμη ένδειξη).

- Όμως ενώ για τη γύρη υπάρχει απόθεμα στην κυψέλη και σε μεγάλη ανάγκη χρησιμοποιείται και το απόθεμα του **λιπώδους ιστού** των χειμωνιάτικων μελισσών, **για το νερό** πρέπει η μέλισσα να πετάξει να το βρει και να το κουβαλήσει στην κυψέλη. Είναι γνωστό ότι πτήσεις

μελισσών για νερό γίνονται και σε πολύ χαμηλές θερμοκρασίες για ένα ψυχρόαιμο όν όπως είναι η μέλισσα. Συχνά παρατηρούμε όταν η θερμοκρασία του αέρα είναι 7 - 8° Κελσίου, μέλισσες να πετούν σε πηγές νερού.

Φροντίδα μας είναι σε τέτοιες περιοχές να δίνουμε νερό στις μέλισσες κοντά στο μελισσοκομείο σε σημείο που το θερμαίνει ο ήλιος, ώστε να περιορίσουμε τις απώλειες από μακρινές πτήσεις και κρύο νερό, που είναι σημαντικές.

Ο μελισσοκόμος σε τέτοιες περιοχές περιορίζει την εργασία του στο μελισσοκομείο, ελέγχοντας περιοδικά το βάρος των κυψελών για να εκτιμήσει τα' αποθέματα μελιού.

- Παρόμοιες είναι και οι εργασίες του μελισσοκόμου σε περιοχές με πολλές βροχοπτώσεις τον Ιανουάριο. Σ' αυτές τις περιοχές όχι μόνο οι χαμηλές θερμοκρασίες, αλλά και οι πολλές μέρες βροχής και η υψηλή σχετική υγρασία του αέρα, περιορίζουν τις μέλισσες στην κυψέλη που δεν πραγματοποιούν πτήσεις καθαριότητας. Αποτέλεσμα είναι σε τέτοιες περιοχές να έχουμε συχνότερα την εμφάνιση ασθενειών όπως **δυσεντερία, νοζεμίαση** κλπ. Ο μελισσοκόμος τέτοιες περιοχές πρέπει να τις αποφεύγει και να διαλέγει τοποθεσίες με καλό αερισμό και εύκολη προσπέλαση στο αυτοκίνητο, ούτως ώστε να μην ευνοείται η εμφάνιση αυτών των ασθενειών αλλά και να είναι εύκολη η μεταφορά τους όταν και αν χρειασθεί.

- **Εντελώς διαφορετική όψη παρουσιάζει ο Ιανουάριος στα νότια και ζεστά μέρη της πατρίδας μας.** Για τις περισσότερες μέρες του Ιανουαρίου και γι' αρκετές ώρες, οι μέλισσες πετούν όχι μόνο για νερό, αλλά και για γύρη και νέκταρ. Αποτέλεσμα τα μελίσσια να διατηρούν γόνο σε 2, 3 ή και περισσότερα πλαίσια, ενώ δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο, σε περιοχές ιδιαίτερα που υπάρχουν **πεύκα, τ' αποθέματα του μελιού ν' αυξάνουν.**

Οι σχετικά υψηλές θερμοκρασίες και η μεγάλη εδαφική υγρασία ευνοούν παράλληλα την βλάστηση και ανθοφορία αρκετών μελισσοκομικών φυτών όπως **ξυνίδας, λαψάνας** ακόμη και **ασφόδελων ή άγριας λεβάντας** που στα βορειότερα μέρη ανθίζουν 2 και 3 μήνες αργότερα.

Όμως και σ' αυτές τις περιοχές ο μελισσοκόμος τον Γενάρη δεν πρέπει να παρασύρεται και να τροφοδοτεί πρόωρα τα μελίσσια του. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος της ξαφνικής κακοκαιρίας που θα έχει καταστρεπτικές συνέπειες σε μελίσσια που έχουν αναπτύξει και επεκτείνει πολύ την γονοφωλιά τους. Ξερή τροφοδότηση με ζαχαροζύμαρο είναι, όταν χρειάζεται ενίσχυση το μελίσσι, η κυριότερη λύση.

- Μερικοί μελισσοκόμοι, κυρίως από την Χαλκιδική που η νομαδική μελισσοκομία είναι παράδοση, μεταφέρουν τα μελίσσια τους από τα τέλη Δεκεμβρίου ακόμη στη Νότια Πελοπόννησο, για να εκμεταλλευθούν την "πρώιμη άνοιξη" αυτών των περιοχών μέσα στην "καρδιά του χειμώνα".

Η σταδιακή μετακίνησή τους προς τα βόρεια τους επιτρέπει να έχουν τα μελίσσια τους σε διαρκή ανθοφορία μέχρι ν' αρχίσουν αργά το καλοκαίρι οι μελιτοεκκρίσεις στα πευκοδάση. Μ' αυτό τον τρόπο περιορίζουν σημαντικά τις ανάγκες τροφοδότησης, πραγματοποιούν μεγάλες αποδόσεις κατά κυψέλη, έχουν όμως υψηλό κοστολόγιο **μεταφορών μελισσιών και μετακινήσεων** για παρακολούθηση και επιθεωρήσεις του μελισσοκομείου. **Ένα σημείο όμως που δεν δίνουν την δέουσα προσοχή οι επαγγελματίες αυτοί μελισσοκόμοι, είναι η τακτική αντικατάσταση των βασιλισσών.**

Η συνεχής ωτοκία της βασίλισσας όλο το έτος περιορίζει τον χρόνο παραγωγικής ζωής των και η αντικατάστασή τους πρέπει να γίνεται κάθε χρόνο ή το αργότερο κάθε δύο χρόνια. Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι η περιοχή που θα βρεθούν την περίοδο σμηνουργίας ή εποχή φυσικής αντικατάστασης των βασιλισσών από τα μελίσσια, στοιχείο που έχει να κάνει με τη διατήρηση της ράτσας των μελισσών.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΘΗΚΗ

Ο μελισσοκόμος πρέπει να έχει στη διάθεσή του ένα χώρο, μελισσοκομική αποθήκη, υπόστεγο, ένα χώρο σε αγρόκτημα ακόμη και ένα υπόγειο χώρο πολυκατοικίας (για τους αστούς μελισσοκόμους), όπου θα αποθηκεύει το μελισσοκομικό υλικό που δεν χρησιμοποιεί στα μελίσσια του την δεδομένη στιγμή, αλλά και θα εργάζεται για την **κατασκευή, επισκευή και συντήρησή του.**

Ο Γενάρης για όλες τις περιοχές της χώρας μας είναι ο μήνας με την περισσότερη δουλειά στην αποθήκη.

Οι εργασίες αυτού του μήνα ξεκινούν από την **αγορά** των καινούργιων κυψελών και εφοδίων, την προετοιμασία τους που απαιτεί πολύ χρόνο, την επισκευή των κυψελών που έχουν υποστεί φθορές, την συρμάτωση πλαισίων. Οι εργασίες αυτές είναι βασικές και η σημασία τους θα φανεί την άνοιξη που έρχεται. Τότε που οι δουλειές με τα μελίσσια είναι αυξημένες και δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος για επισκευή και συντήρηση του υλικού.

- Οι καινούργιες κυψέλες απαιτούν σωστή προετοιμασία προτού τοποθετηθούν στα μελίσσια, αλλά και προσοχή κατά την αγορά τους. Είναι προτιμότερο να διαθέσουμε περισσότερα χρήματα στην αρχή αγοράζοντας καλοκατασκευασμένες κυψέλες, με πυθμένα "κόντρα πλακέ θαλάσσης", κινητή βάση, πόρτα εισόδου που θα κλείνει καλά και θα μπαίνει και βγαίνει εύκολα, εύχρηστους και ασφαλείς συνδετήρες, ενώ ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στα "τακούνια" των κυψελών. Συνήθως τα τακούνια που διαθέτουν οι καινούργιες κυψέλες δεν είναι καρφωμένα, ούτε είναι από ανθεκτικό ξύλο. Επειδή η φθορά των κυψελών αρχίζει από τα τακούνια που βρίσκονται συνεχώς σχεδόν σε υγρό έδαφος, είναι πολύ σωστό να τα κατασκευάζουμε μόνοι μας από σκληρό ξύλο π.χ. ακακία, μουριά (σκαμνιά), καραγάτσι κλπ. Επειδή το κάρφωμα τους είναι δύσκολο, χρησιμοποιούμε 2 ξυλόβιδες ολόπασσες ώστε αν χρειασθεί να βγουν να μη καταστρέφεται η κυψέλη.

- Για το συρμάτωμα των πλαισίων πρέπει απλώς να περνάμε τα σύρματα (η πιο χρονοβόρα εργασία) και να τα δένουμε όταν θα τα χρειασθούμε την άνοιξη, γιατί αν δεθούν τον χειμώνα το καλοκαίρι θα έχουν χαλαρώσει.
- Επίσης τον Γενάρη, όσοι θα ασχοληθούν με την παραγωγή μελιού σε **σεξιόν** (μεληκηρίδια), πρέπει να ετοιμάσουν τα πλαίσια που υπολογίζουν ότι θα χρειασθούν. Το ανοιξιάτικο πεύκο είναι κοντά και είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για παραγωγή μελιού σε **σεξιόν**.

Φεβρουάριος

Τον προηγούμενο μήνα, τον Γενάρη, γράψαμε ότι οι εργασίες του μελισσοκόμου ήταν περισσότερες μέσα στην αποθήκη για την συντήρηση, επισκευή και προετοιμασία του μελισσοκομικού υλικού και λιγότερες στην ύπαιθρο, στον χειρισμό των μελισσιών.

Αυτόν τον μήνα, τον Φλεβάρη, η σχέση εργασίας του μελισσοκόμου στην ύπαιθρο και στην αποθήκη, αρχίζει και ισορροπεί. Μ' άλλα λόγια απαιτούνται αρκετές ώρες παρουσίας και εργασίας του μελισσοκόμου στα μελίσσιά του , ενώ συνεχίζεται η προετοιμασία του υλικού που θα χρησιμοποιηθεί τους αμέσως επόμενους μήνες.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο κάθε μελισσοκόμος έχει το δικό του σχέδιο εκμετάλλευσης των μελισσιών του, το δικό του πρόγραμμα το οποίο ακολουθεί λίγο ή πολύ κάθε χρονιά. Το ιδιαίτερο πρόγραμμα εκμετάλλευσης διαμορφώνεται από :

Την μελισσοκομική παράδοση της περιοχής.

Τις εμπειρίες και μελισσοκομικές γνώσεις του μελισσοκόμου.

Το κεφάλαιο και εργασία που θέλει και μπορεί να επενδύσει.

Τις απαιτήσεις της αγοράς, την ζήτηση των προϊόντων της κυψέλης.

Η παράδοση στη μελισσοκομία είναι ο ισχυρότερος παράγοντας που επηρεάζει τον προγραμματισμό. Οι κλιματικές συνθήκες, η μελισσοκομική χλωρίδα, το ανάγλυφο της περιοχής, οικονομικοτεχνικοί λόγοι (ευδοκίμηση ή όχι ανταγωνιστικών της μελισσοκομίας κλάδων) συνετέλεσαν στην δημιουργία της παράδοσης. Ισχυρότερη και με βαθιές ρίζες παράδοση είναι σίγουρο ότι συντελεί στην ευρύτερη διάδοση του μελισσοκομικού επαγγέλματος ή της ερασιτεχνικής ενασχόλησης με την μελισσοκομία, όμως είναι επίσης βέβαιο ότι επιδρά ανασταλτικά στην δυνατότητα επιλογής διαφορετικού προγράμματος εκμετάλλευσης από το σύνηθες.

Η **ζήτηση**, γενικότερα στην αγορά, αλλά κι' αυτή που μπορεί ν' απευθύνεται σε συγκεκριμένο μελισσοκόμο, είναι επίσης αποφασιστικός παράγοντας για την κατάρτιση του ετήσιου προγράμματος. Η προτίμηση ή οι υψηλότερες τιμές που απολαμβάνουν συγκεκριμένες κατηγορίες μελιού, θα στρέψουν

περισσότερους μελισσοκόμους στην προετοιμασία των μελισσιών τους για την εκμετάλλευση αυτών ή εκείνων των βασικών ανθοφοριών. Οι παραγγελίες που είναι δυνατόν να έχει μια μελισσοκομική επιχείρηση, μικρή ή μεγάλη, σε άλλα προϊόντα της κυψέλης όπως βασιλικό πολτό, γύρη ή βασιλίσσες και σμήνη καθορίζουν το πρόγραμμα δράσης και τους χειρισμούς που απαιτούνται.

Η απειρία και οι ελλιπείς γνώσεις είναι συχνά απαγορευτικοί παράγοντες στην επιλογή συγκεκριμένων προγραμμάτων εκμετάλλευσης, αντίθετα η εμπειρία και οι γνώσεις που αποκτούνται με τα χρόνια ενασχόλησης στη μελισσοκομία, την προσήλωση και την παρατηρητικότητα, τις συναναστροφές με άλλους μελισσοκόμους, την μελέτη συγγραμμάτων και περιοδικών, την ενεργό συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις και σεμινάρια, προσφέρει την δυνατότητα περισσότερων επιλογών.

Τέλος, όπως κάθε παραγωγική επιχείρηση, έτσι και η κατεύθυνση της μελισσοκομικής επιχείρησης, από το στάδιο του προγραμματισμού θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν το **κεφάλαιο** και την **εργασία** που απαιτούνται για να συντελεσθεί η συγκεκριμένη παραγωγή. Εκμεταλλεύσεις π.χ. Ανθοφοριών μακριά από την έδρα του μελισσοκόμου, απαιτούν αυξημένες δαπάνες μετακίνησης ενώ η παραγωγή βασιλικού πολτού ή βασιλισσών, στηρίζεται στην παροχή πολλής και εξειδικευμένης εργασίας σε σχετικά λίγο χρόνο.

Οι ανωτέρω παράγοντες επηρεάζουν τον μελισσοκόμο στον ετήσιο προγραμματισμό του, η επιτυχία του οποίου θα εξαρτηθεί:

- Από την διάθεση, των δυνατοτήτων του «να ξεφύγει, να σπάσει τα δεσμά της παράδοσης» και ν' ακολουθήσει νέες τεχνικές εκμετάλλευσης.
- Την παρακολούθηση ή ακόμη και την διαμόρφωση της ζήτησης στην αγορά.
- Την φιλομάθεια για τον εμπλουτισμό των μελισσοκομικών γνώσεων.
- Την όρεξη για δουλειά και την επένδυση του απαιτούμενου, μικρού ούτως ή άλλως κεφαλαίου.

Ο Φεβρουάριος είναι ο μήνας, περισσότερου κάθε άλλου, του προγραμματισμού. Είναι όμως και ο μήνας της πρώτης επιθεώρησης των μελισσιών.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Η πρώτη **γενική επιθεώρηση** του μελισσοκομείου πραγματοποιείται μέσα στον Φλεβάρη και είναι από τις βασικότερες μελισσοκομικές εργασίες. Πραγματοποιείται, όχι για να διαπιστώσουμε την γενική κατάσταση των μελισσοσμηνών, αλλά για να εξακριβώσουμε την κατάσταση που βρίσκεται κάθε ένα μελίσσι του κοπαδιού μας. Για τον λόγο αυτό πρέπει να **γνωρίζουμε εκ των προτέρων τα σημεία που θα προσέξουμε και θα επισημαίνουμε στην επιθεώρηση και να είμαστε εφοδιασμένοι με μολύβι και σημειωματάριο.**

Από το σημειωματάριο της περασμένης χρονιάς μεταφέρουμε στο φετινό μόνο: **την προέλευση και ηλικία της βασίλισσας και την απόδοση σε μέλι.**

Στοιχεία που σημειώνουμε:

1. Παρουσία και γενική εμφάνιση της βασίλισσας.
2. Πληθυσμός (πλαίσια που καλύπτει).
3. Έκταση του γόνου, σε αριθμό πλαισίων και εκτίμηση επιφάνειας που καλύπτει.
4. Εκτίμηση των αποθεμάτων μελιού.
5. Συνολικός αριθμός πλαισίων που υπάρχουν στην κυψέλη.
6. Μακροσκοπικός έλεγχος για συμπτώματα ασθενειών, ιδιαίτερα νοζεμίαςης.

Η επιθεώρηση γίνεται σε μέρες και ώρες με ηλιοφάνεια και θερμοκρασία που επιτρέπει το πέταμα των μελισσών. Επειδή ο κίνδυνος λεηλασίας είναι αυξημένος, όταν διαπιστώσουμε ανήσυχο πέταμα των μελισσών γύρω από τις κυψέλες που ανοίξαμε προηγουμένως, διακόπτουμε την επιθεώρηση για να συνεχίσουμε άλλη μέρα.

Ανοίγοντας την κυψέλη, αφού πρώτα καπνίσουμε ελαφρά στην είσοδο και εν συνεχεία οριζόντια – συρτά πάνω στα πλαίσια, θ' ακούσουμε ένα ελαφρό «βούισμα» του σμήνους. Είναι ένα καλό σημάδι και αρκετοί μελισσοκόμοι το ονομάζουν «βουητό υποδοχής». Αντίθετα εάν, μετά τα πρώτα δευτερόλεπτα από το κάπνισμα, ο ήχος του μελισσιού αυξάνεται, είναι η πρώτη βásiμη ένδειξη ότι το μελίσι είναι ορφανό.

ΣΥΝΕΝΩΣΕΙΣ – ΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Η ύπαρξη γόνου είναι φυσιολογικά αναμενόμενη σ' όλα τα μελίσια τον Φεβρουάριο και οι διαφορές ανάμεσα στα μελίσια του ίδιου μελισσοκομείου είναι μικρές. Το μόνο εν προκειμένω που πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας είναι ότι νέες βασίλισσες (της προηγούμενης χρονιάς) ξεκινούν νωρίτερα τη γέννα από τις γερασμένες.

Η παρουσία κηφηνόγονου δεν είναι φυσιολογική αυτή την εποχή. Δηλώνει συνήθως πρόβλημα με τη βασίλισσα και πιθανώς αρρενοτοκία ή παρθενογονία (ωοτόκες μέλισσες).

Ο χειρισμός τέτοιων μελισσών δεν είναι απλός.

- Αδύνατα και ορφανά ενώνονται (μέθοδος εφημερίδας) με **μετρίας** ανάπτυξης μελίσια.
- Δυνατό αλλά ορφανό μελίσι ή του δίνουμε πλαίσιο με αυγά και γόνο (αργά το Φεβρουάριο – αρχές Μαρτίου) ή το ενώνουμε με πολύ αδύνατο αλλά με καλή βασίλισσα μελίσι.

- Αδύνατο και αρρενοτόκο μελίσσι το καταστρέφουμε. Τινάζουμε τις μέλισσες μακριά, τα πλαίσια με κηφηνόγονο (συνήθως εμφανίζουν ασκοσφαίρωση) τα λειώνουμε για κερί.
- Αρρενοτόκο αλλά δυνατό μελίσσι, το ενώνουμε με μέτριο που δεν έχει καλή βασίλισσα, την οποία πρόκειται ν' αντικαταστήσουμε, γιατί ο κίνδυνος να θανατωθεί η βασίλισσα σε μια τέτοια συνένωση είναι μεγάλος.
- Παραφυάδες που δεν αναπτύχθηκαν λόγω ελλιπούς περιποίησης, αποτυχίας στις ανθοφορίες που μετεφέρθησαν ή οψιμότητας στη δημιουργία τους, ενισχύονται με πλαίσιο εκκολαπτόμενου γόνου από δυνατό και υγιές μελίσσι.

Σ' όλες τις περιπτώσεις συνένωσης ή ενίσχυσης με γόνο και πληθυσμό, συνιστάται η τροφοδότηση με ζαχαροζύμαρου, αυτή την εποχή.

Ζαχαροζύμαρο επίσης θα χρησιμοποιήσουμε για τροφοδότηση, όταν στην επιθεώρηση διαπιστώσουμε ότι «τα μελίσσια μας δεν έχουν μέλια», όταν δηλαδή τα πλαίσια που καλύπτουν οι μέλισσες δεν έχουν μέλι σφραγισμένο στα στεφανώματα και επιπλέον 1 – 2 πλαίσια ολόκληρα με μέλι και πιθανώς γύρη.

Διεγερτική τροφοδότηση

Συχνά οι μελισσοκόμοι αναφέρουμε τον όρο **διεγερτική τροφοδότηση**, αλλά σπάνια κυριολεκτούμε. Σημαίνει, καθημερινή ή πολύ συχνή τροφοδότηση με μικρές ποσότητες αραιό σιρόπι ζάχαρης (2 νερό 1 ζάχαρη) σταδιακά, αλλά ελαφρά αυξανόμενες. Εφαρμόζεται όταν έχουμε ικανοποιητικά αποθέματα μελιού μέσα στα μελίσσια και οι μέλισσες φέρνουν αρκετή γύρη και λόγο νέκταρ. Τα' αποτελέσματα είναι θεαματικά. Η ζάχαρη διεγείρει την βασίλισσα για ωτοκία, η φρέσκια γύρη τις παραμένει μέλισσες για κατανάλωση επιπλέον γύρης και το νερό που δίνουμε με το αραιό σιρόπι συντελεί κι αυτό στην επιτυχία γιατί είναι απαραίτητο στην σύνθεση του πολλού διατροφής των προνουμφών.

Νερό.

Τον Φλεβάρη συνιστάται η παροχή νερού στις μέλισσες. Συστήματα όπου το νερό στάζει σιγά – σιγά και απλώνεται σε μεγάλη επιφάνεια σε προσηλιακό σημείο του μελισσόκηπου, είναι ιδανικά. Οι μέλισσες προτιμούν το νερό ανάμεσα στις θερμοκρασίες 18° C και 25° C, γι' αυτό την άνοιξη πρέπει να το ζεστάνει ο ήλιος και το καλοκαίρι να βρίσκεται στη σκιά.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣΙΟΥ

Βασική μέριμνά μας είναι να βοηθήσουμε τα μελίσσια να φθάσουν στο επιθυμητό μέγεθος στην κατάλληλη στιγμή.

Έχοντας λοιπόν επιλέξει την κατεύθυνση της εκμετάλλευσης, προσδιορίζουμε και τον χρόνο που επιθυμούμε τα μελίσσια μας να έχουν δυνατούς πληθυσμούς εργατριών μελισσιών.

Εάν επιδιώκουμε την εκμετάλλευση πρώιμων ανθοφοριών όπως:

- Πορτοκαλιά
- Δενδρώδους ερείκης
- Ασφόδελου
- Ακακίας ή και
- Ανοιξιάτικου πεύκου, φροντίζουμε για την έγκαιρη τοποθέτηση ορόφων (αυτή την εποχή τρυγιούνται μόνο οι όροφοι, τα πατώματα).

Η διεγερτική και εντατική τροφοδότηση 1 ½ τουλάχιστο μήνα πριν την έναρξη της ανθοφορίας, η επέκταση της γονοφωλιάς με τακτική προσθήκη πλαισίων, ξεσφράγισμα των στεφανιών μελιού, αναστροφή των ακριανών πλαισίων του γόνου, 1 – 2 μεταφορές σε γυρεοφόρες ανθοφορίες (στην μετακίνηση οι μέλισσες «τρίβουν», καταναλώνουν μέλια), συντελούν στην πρώιμη αύξηση του πληθυσμού.

Η εφαρμογή των ανωτέρω τεχνικών απαιτεί σχετική μελισσοκομική εμπειρία. Καλόν είναι οι νέοι μελισσοκόμοι να την εφαρμόζουν σταδιακά με περίσκεψη.

Τις ίδιες τεχνικές θα εφαρμόσουμε κι όταν επιδιώκουμε πρώιμη ανάπτυξη των μελισσιών για :

Παραγωγή βασιλισσών

- « σμηνών
- « βασιλικού πολτού
- « γύρης τον Απρίλιο.

Εάν, αντιθέτως, ο στόχος μας εντοπίζεται σε καλοκαιρινούς και φθινοπωρινούς τρύγους μελιού, τότε, τον Φεβρουάριο δεν λαμβάνουμε κανένα μέτρο πρώιμησης της ανάπτυξης των μελισσιών, φροντίζουμε όμως για την μεταφορά τους σε περιοχές πλούσιες σε ανθοφορίες και την έγκαιρη διάγνωση και θεραπεία των διαφόρων ασθενειών.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

Ο Φεβρουάριος είναι κατάλληλος μήνας για την εφαρμογή ακαρεοκτόνων για τον έλεγχο της Βαρρόα. Τα θηλυκά ακάρεα που διαχείμασαν, πρέπει να καταπολεμηθούν για να μην έχουν την ευκαιρία να πολλαπλασιαστούν μέσα στο γόνο που συνεχώς αυξάνει. Προσοχή χρειάζεται στην δοσολογία των ακαρεοκτόνων. Υπερβολική δόση αφήνει υπολείμματα στο μέλι και στο κερί, υποθανατηφόρος δόση πιθανόν να δημιουργήσει ανθεκτικότητα στη Βαρρόα.

Η νοζεμίαση είναι στο μήνα της. Σε χρονιές με πολλές βροχές και υγρασίες παρατηρούνται σοβαρές απώλειες από την ύπουλη αυτή ασθένεια. Χρειάζεται συνεχώς επαγρύπνηση και προσοχή για παρουσία: λερωμένων καπακιών, πλαισίων και εισόδων κυψελών από περιπτώματα μελισσών,

διογκωμένες κοιλιές κλπ. Η αποστολή δειγμάτων για εξέταση σε κάποιο εργαστήριο, όταν παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα, είναι επιβεβλημένη.

ΑΝΘΟΦΟΡΙΕΣ

Όπου καλλιεργείται η βερικοκιά, οι πρώιμες ποικιλίες της, είναι από τις σημαντικότερες ανθοφορίες για το δυνάμωμα των μελισσιών. Ανθίζουν τον Φεβρουάριο και προσφέρουν στις μέλισσες γύρη και νέκταρ. Η μεγάλη έκταση της καλλιέργειας, η πλούσια ανθοφορία, η σχετικά μεγάλη κλιμάκωση της ανθοφορίας (η εκμετάλλευση από τις μέλισσες μπορεί να συνεχισθεί και στο 1^ο 15νθήμερο του Μαρτίου), έχουν καθιερώσει την βερικοκιά ή καΐσιά στην συνείδηση των μελισσοκόμων ως σπουδαίας νομής. Μόνο μειονέκτημα ο κίνδυνος των ψεκασμών.

Στα πρώιμα και παραθαλάσσια μέρη το ρέικι (δενδρώδης ερείκη) αρχίζει την άνθισή του από τα μέσα Φεβρουαρίου.

Στις νότιες νησιώτικες περιοχές της χώρας μας, η βλάστηση και οι ανθοφορίες είναι πιο προχωρημένες. Οι ασφόδελοι, η άγρια λεβάντα, οι λαψάνες, ο φλόμος, το δενδρολίβανο και πολλά άλλα, συνθέτουν την σχετικά πλούσια χλωρίδα του Φεβρουαρίου.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, η ανθισμένη αμυγδαλιά, δεν λείπει από καμιά γωνιά της πατρίδας μας τον Φεβρουάριο.

ΜΑΡΤΙΟΣ

«Τον Μάρτη μετράνε τα μελίτσια»

Η σοφή αυτή κουβέντα που λέγεται στο Βάβδο, το όμορφο χωριό της ορεινής Χαλκιδικής, δείχνει ότι ο μήνας Μάρτιος είναι σημείο καμπής στην εξέλιξη ενός μελισσοκομείου μέσα στο έτος. Ο Μάρτιος είναι ένας μήνας με μεγάλη αστάθεια, όσον αφορά τα κλιματολογικά φαινόμενα. Σχεδόν κάθε χρόνο στη διάρκεια αυτού του μήνα σημειώνονται σε πολλά μέρη της χώρας μας, θερμοκρασίες κάτω του μηδενός, μερικές φορές ισχυροί παγετοί, που έχουν καταστρεπτική επίδραση στα ήδη ανθισμένα οπωροφόρα δένδρα. Ταυτόχρονα στη διάρκεια της ημέρας οι ανώτερες θερμοκρασίες φθάνουν και ξεπερνούν τους 20° C, ιδιαίτερα στις νότιες ζεστές περιοχές, όπου τα διαστήματα με ευνοϊκές θερμοκρασίες για την εργασία των μελισσών, είναι μεγάλα.

Παρά τις μεγάλες αυτές διακυμάνσεις και την διαφοροποίηση όσον αφορά τις συνθήκες ανάπτυξης των μελισσιών, ο Μάρτιος θεωρείται για τη μελισσοκομία όλης της χώρας μας, ο πρώτος μήνας του έτους με σταθερή άνοδο της δυναμικότητας του μελισσιού, που δύσκολα ανακόπτεται μέχρι να πλησιάσουμε στη περίοδο εκμετάλλευσης της πρώτης κύριας ανθοφορίας.

Οι απώλειες του χειμώνα τελειώνουν με τον προηγούμενο μήνα και από τώρα και ύστερα, αφού μετρήσουμε τα μελίτσια, μπορούμε να υπολογίσουμε την αύξηση του αριθμού στην οποία θα προχωρήσουμε τον επόμενο μήνα.

Ανάλογη περίπτωση είναι και η **εξέλιξη του πληθυσμού των μελισσιών** κάθε σμήνους. Στα τέλη Φεβρουαρίου αρχές Μαρτίου βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο, μια κρίσιμη περίοδος για το μελίτσι, στη συνέχεια όμως αυξάνει εντυπωσιακά, μέχρι τα μέσα Μαΐου, οπότε και φθάνει στην υψηλότερη τιμή του.

Οι επισκέψεις του μελισσοκόμου στο μελισσοκομείο, γίνονται πιο τακτικές.

- Πρέπει να είναι έτοιμος και ενήμερος για την κατάσταση κάθε μελισσιού και να **προσθέτει κηρήθρες έγκαιρα**, να προλαμβάνει τη γρήγορη ανάπτυξη των σμηνών.
- Να ελέγχει τακτικά για την εκδήλωση συμπτωμάτων ασθενειών. Εκτός από τη Βαρρόα και τη Νοζεμίαση, αυτόν τον μήνα προσέχουμε για την εμφάνιση της **ευρωπαϊκής σηψηγονίας καθώς και της ασκοσφαίρωσης**. Τα μελίτσια που θα παρουσιάσουν ασθένειες του γόνου τα απομονώνουμε και φυσικά τα αποκλείουμε από οποιοδήποτε πρόγραμμα **αύξησης, βασιλοτροφίας** κλπ.
- Εάν σκοπεύουμε να κάνουμε βασιλοτροφία τον Απρίλιο, πρέπει από τον **Μάρτιο να διαλέξουμε τα μελίτσια, στα οποία θα δώσουμε πλαίσια χωρίς φύλλο κηρήθρας, για την εκτροφή κηφήνων**.

Υπενθυμίζεται ότι, οι κηφίνες πρέπει να προηγηθούν κατά 20 περίπου μέρες των βασιλισσών (με αφετηρία τη γέννηση του αυγού) ώστε να συμπέσει χρονικά η ωριμότητά τους για γονιμοποίηση. Τα πλαίσια αυτά με κηφνοκελιά το Μάιο μπορεί να χρησιμοποιηθούν σαν παγίδες της Βαρρόα, να καταστραφούν. Είναι μια καλή μέθοδος ελέγχου της Βαρρόα, χωρίς φάρμακα.

- Η πρόληψη της σμηνουργίας σ' ορισμένα πρώιμα μέρη της χώρας μας ξεκινά από το Μάρτιο. **Νέα βασίλισσα, καινούργιες κηρήθρες, διαθέσιμος χώρος για την ανάπτυξη σμήνους, καλός αερισμός** περιορίζουν την εκδήλωση του φυσικού αυτού φαινομένου.
- Από τον Μάρτιο ξεκινά η συρμάτωση των πλαισίων και η εισαγωγή φύλλων κηρήθρας στα μελίσσια.

Συρμάτωση των πλαισίων και φύλλα κηρήθρας

Η συρμάτωση των πλαισίων, το δέσιμο και το πέρασμα των φύλλων κηρήθρας δεν είναι δύσκολη δουλειά, μπορεί να γίνει απ' όλα τα μέλη της οικογένειας του μελισσοκόμου, εκτός ίσως του δεσίματος που απαιτεί σχετική μυϊκή δύναμη, συνήθως στο σπίτι ή στην αποθήκη, με σχετική άνεση και γίνεται κατά κανόνα την άνοιξη ή αρχές καλοκαιριού, τότε που τα μελίσσια «δουλεύουν», αυξάνονται, ο «μελισσοκομικός πυρετός» του μελισσοκόμου είναι στα ύψη του, γεγονός που την καθιστά ευχάριστη εργασία.

Στην νομαδική επαγγελματική μελισσοκομία δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που ο μελισσοκόμος αιφνιδιάζεται, επισκεπτόμενος μετά από μέρες τα μελίσσια και ανακαλύπτει ότι, τα περισσότερα έχουν αρχίζει να κτίζουν κεριά πέρα από το τελευταίο τελάρο (σφήνες, γλώσσες, καλοπορέματα κλπ.), υποχρεώνεται εκ των πραγμάτων να δέσει και να περάσει φύλλα στην ύπαιθρο σε μεγάλους αριθμούς ημερησίως. Η εργασία α' αυτή την περίπτωση γίνεται πολύ κοπιαστική, η ανταμοιβή όμως είναι μεγαλύτερη, μέσα σε μια μέρα τα φύλλα κηρήθρας διαμορφώνονται σε κτισμένες κηρήθρες, οι πρώτες σταγόνες από φρεσκοκομιζόμενο νέκταρ κάνουν την εμφάνισή τους και η βασίλισσα έχει γεννήσει αυγά στα περισσότερα κελιά. Η εμπειρία, η ταχύτητα εργασίας (γιατί πάντα υπάρχει κίνδυνος να σταματήσει η ανθοφορία και να χαθεί η ευκαιρία), αλλά προπαντός η προετοιμασία, βοηθούν τον επαγγελματία μελισσοκόμο, ν' αντεπεξέλθει στην επιτακτική αυτή βασική εργασία.

Για τους νεότερους μελισσοκόμους, αλλά και γι' αυτούς από τους έμπειρους, αναφέρονται τα παρακάτω σχετικά:

- A) απαραίτητα υλικά
- B) προετοιμασία

Γ) δέσιμο

Δ) πέρασμα των φύλλων κηρήθρας

Ε) σωστή τοποθέτηση των φύλλων.

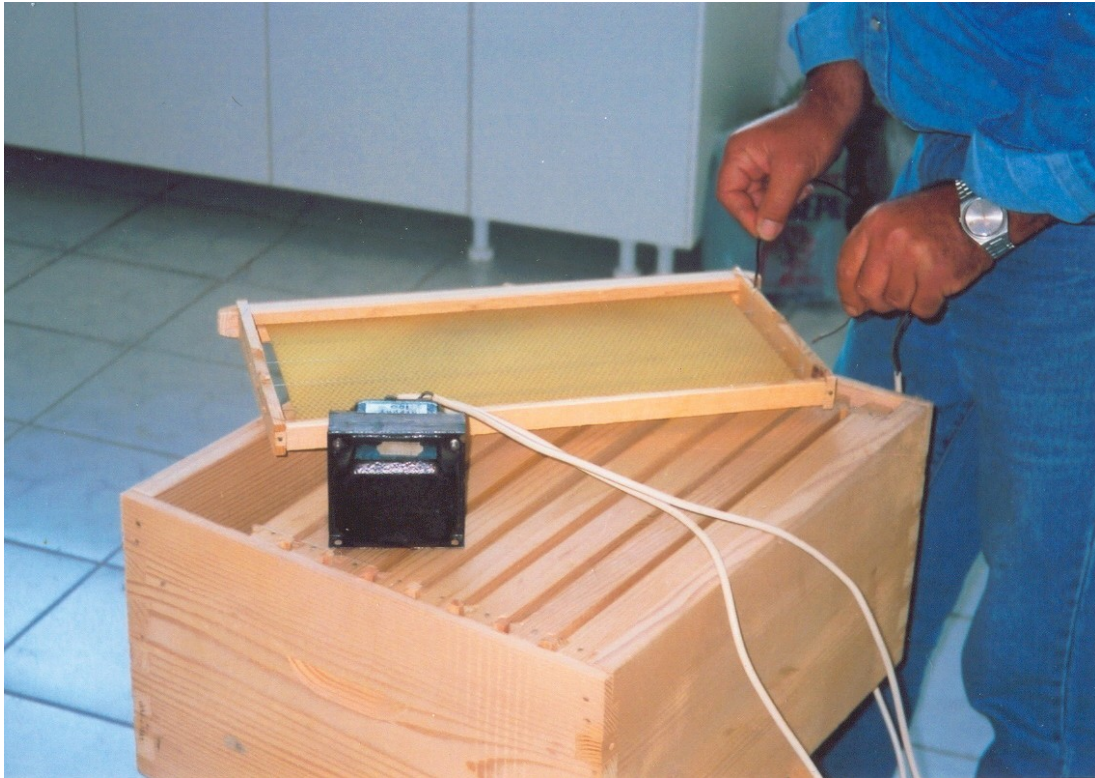
Υλικά και εργαλεία

Πλαίσια ή τελάρα. Το πλαίσιο της κυψέλης Langstroth (Λάνγκστροθ) φέρει αυλάκι στο κάτω μέρος του κηρηθοφορέα (επάνω οριζόντιο ξύλο) και ορθοστάτες (τα δύο κάθετα ξύλα) με τέσσερες τρύπες ισομετρικές, (αν φέρουμε κοντά τους δύο ορθοστάτες θα συμπέσουν οι τρύπες απ' όπου θα περάσει το σύρμα). Γίνεται από ξύλο καλής ποιότητας, συνήθως πεύκο, για ν' αντέχουν, να μη παραμορφώνονται (σκεβρώνουν) και να μην είναι τόσο μαλακό ώστε να σκίζεται όταν θα τεντώσουμε το σύρμα.

Σύρμα. Το σύρμα πρέπει να είναι ανοξειδωτο, ανθεκτικό και ιδιαίτερα μαλακό. Κατάλληλο σύρμα είναι το Νο 60. Πιο λεπτό έχει μικρότερη αντοχή και πληγώνει τα χέρια, ενώ πιο χονδρό είναι εμπόδιο στο κτίσιμο των κηρήθρων. **Ατσαλόσυρμα, έστω και σε κάποιο βαθμό, είναι ακατάλληλο.**

Φύλλα κηρήθρας. Τα φύλλα κηρήθρας να κατασκευάζονται από φυσικό κερί μέλισσας και να ζυγίζουν από 60 – 80 γραμμάρια. Φυσικά τα βαρύτερα είναι ακριβότερα, αλλά καταλληλότερα γιατί έχουν μεγαλύτερο πάχος και τα σύρματα ενσωματώνονται μέσα στο κερί.

Εργαλεία. Μία πένσα και κόφτης για να κόβουμε τις άκρες του σύρματος ώστε να μην πληγώνουν το κερί και τα χέρια, είναι αρκετά για το συρμάτωμα. Για το πέρασμα των φύλλων κηρήθρας χρησιμοποιούμε ηλεκτρικό ρεύμα με τη βοήθεια 2 καλωδίων που είτε ενώνονται με τους πόλους της μπαταρίας του αυτοκινήτου (στην ύπαιθρο) είτε βγαίνουν από μετασχηματιστή που δίνει ρεύμα 15 – 25 Volt (είσοδος 220 Volt – έξοδος 15 – 25 Volt).

Προετοιμασία.

Η προετοιμασία είναι σκόπιμη και χρήσιμη σ' όλους τους μελισσοκόμους, για όσους όμως διατηρούν μεγάλο αριθμό μελισσιών, είναι απαραίτητη. Η προμήθεια σύρματος και φύλλων κηρήθρας γίνεται νωρίς όταν ακόμη δεν τα χρειαζόμαστε. Το σύρμα ξετυλίγεται από την «κουλούρα» όπως την αγοράζουμε και κόβεται σε κομμάτια κατάλληλου μήκους που ταιριάζει στο δέσιμο που κάνει κάθε μελισσοκόμος.

Ένας πρακτικός τρόπος ξετυλίγματος και κοπής είναι να τοποθετήσουμε 2 σίδερα ή καρφιά στο πάτωμα ή στον τοίχο της αποθήκης σε απόσταση, όση θέλουμε να είναι το σύρμα για κάθε πλαίσιο και ξετυλίγουμε το σύρμα περιφέροντας το από το ένα σίδερο στο άλλο, με προσοχή να μη «στρίψει», γιατί σ' εκείνο το σημείο θα κοπεί στο συρμάτωμα.

Στη συνέχεια δένουμε τη δέση σύρματος που έχει δημιουργηθεί σε 3 – 4 σημεία σφιχτά και κόβουμε τα σύρματα στα σημεία που γυρίζουν στα καρφιά. Μ' αυτόν τον τρόπο τραβώντας τη μια άκρη ενός σύρματος βγαίνει χωρίς να μπλεχτεί με τα υπόλοιπα.

Τα σύρματα περνιούνται στα πλαίσια χωρίς να τα δέσουμε. Τα πλαίσια, εάν χρησιμοποιούνται πρώτη φορά ελέγχονται να είναι σωστά καρφωμένα και ίσια. Εάν ο κηρηθοφορέας είναι σκεβρωμένος (συμβαίνει κι αυτό), αντικαθίσταται ή δεν χρησιμοποιείται καθόλου το πλαίσιο, διαφορετικά αργότερα θα μας είναι συνεχώς εμπόδιο μέσα στο μελίσσι. Πλαίσια που έχουν χρησιμοποιηθεί βράζονται και καθαρίζονται καλά, ιδιαίτερα στο αυλάκι και στις γωνίες.

Το δέσιμο του σύρματος

Στο δέσιμο πρέπει να προσέξουμε μερικά σημεία:

1. εάν κοπεί το σύρμα δεν το ενώνουμε, το αντικαθιστούμε.
2. στην πλευρά που αρχίζουμε το δέσιμο, στην ίδια πλευρά τελειώνουμε και δένουμε την άλλη άκρη.
3. τα σύρματα πρέπει να είναι καλά τεντωμένα, «τεζαρισμένα». Ιδιαίτερα το πρώτο σύρμα, από πάνω, που δέχεται και τη μεγαλύτερη πίεση από το βάρος του μελιού στα «στεφανώματα». Χαλαρό σύρμα έχει ως συνέπεια την παραμόρφωση της κηρήθρας και κελιά ακατάλληλα για την εκτροφή εργατικού γόνου.

Ο κάθε μελισσοκόμος έχει το δικό του τρόπο δεσίματος, ένα πολύ καλό όμως δέσιμο είναι αυτό που, εκτός των άλλων, δένει μεταξύ τους τα ξύλα του τελάρου στις τέσσερες γωνίες .

Μ' αυτόν τον τρόπο το πλαίσιο γίνεται στερεό, αντέχει στη δύναμη που απαιτείται για να ξεκολλήσει από τα τοιχώματα ή τον πυθμένα της κυπέλης καθώς και στις συνήθεις ταλαιπωρίες από τους μελισσοκομικούς χειρισμούς για αρκετά χρόνια. **Το μήκος του σύρματος που απαιτείται είναι 2,80 μέτρα για ένα πλαίσιο.**

Το πέρασμα των φύλλων κηρήθρας.

Η εφαρμογή των φύλλων κηρήθρας στο έτοιμο συρματωμένο και δεμένο πλαίσιο γίνεται την ίδια μέρα. Αν το καθυστερήσουμε μπορεί τα σύρματα να χαλαρώσουν, ενώ εάν εφαρμοσθεί σωστά (όλα τα σύρματα να «χαθούν» μέσα στο κερί) αφ' ενός το κερί κρατά τεζαρισμένο το σύρμα, αφ' ετέρου η χρησιμοποίησή του στο μελίσσι μπορεί να καθυστερήσει αρκετό καιρό, αρκεί να το διατηρήσουμε σε σκιερό και δροσερό μέρος. Η τεχνική είναι απλή, (την αναφέρουμε για τους νέους μελισσοκόμους). Ακουμπάμε για ελάχιστα δευτερόλεπτα τους ακροδέκτες των καλωδίων (από μετασχηματιστή ή μπαταρία) στις δύο άκρες του σύρματος στα σημεία όπου αυτό τυλίγεται γύρω από τον ορθοστάτη για να δεθεί. Προηγουμένως έχουμε τοποθετήσει καλά το φύλλο μέσα στο αυλάκι του κηρηθοφορέα και φροντίζουμε το κερί να έρχεται σ' επαφή σ' όλο το μήκος των 4 συρμάτων. Κάποια προσοχή χρειάζεται να μην ακουμπήσουν μεταξύ τους ή πολύ κοντά στο σύρμα οι ακροδέκτες, γιατί θα γίνει «σώμα» και μπορεί να πάθει βλάβη ο μετασχηματιστής.

Σωστή τοποθέτηση των φύλλων κηρήθρας στο μελίσσι.

- Πρωταρχικής σημασίας είναι η τοποθέτηση (εισαγωγή) του φύλλου στο μελίσσι, στην ώρα του, τότε που κτίζουν, πλέκουν οι μέλισσες κεριά. Το φύλλο σ' αυτήν την περίπτωση κτίζεται μονομιάς, ομοιόμορφα, ενώ αν τοποθετηθεί μερικές μέρες πιο μπροστά οι μέλισσες το «γυαλίζουν», τα' αποτυπώματα δηλαδή των εξαγωνικών κελιών μόλις διακρίνονται, μ αποτελεσμα το ακανόνιστο κτίσιμο.

- Δεύτερος κανόνας, χωρίς εξαιρέσεις, **δεν τοποθετούμε ποτέ φύλλο στη μέση της γονοφωλιάς**. Κάτι τέτοιο μερικές φορές το μελίσσι το ξεπερνάει ανώδυνα, όμως αυτό δεν το γνωρίζουμε εκ των προτέρων και δεν διακινδυνεύουμε την πιθανότητα να μείνει εμπόδιο στην συνοχή του σμήνους ένα άκτιστο φύλλο.
- Η σωστή θέση του φύλλου είναι μετά το τελευταίο πλαίσιο του γόνου που συνήθως έχει αυγά και γύρη, εάν πέρα απ' αυτό υπάρχει κι άλλο πλαίσιο (με μέλι) που καλύπτουν οι μέλισσες, τόσο το καλύτερο, το φύλλο θα κτισθεί κι από τις δύο πλευρές κανονικά.
- Εάν το μελίσσι είναι συμπληρωμένο και τα κεράκια επάνω στα πλαίσια, τα «ξασπρίσματα», μας δείχνουν ότι η ανθοφορία είναι πετυχημένη και η φωλιά δεν χωρά άλλο το μελίσσι, που αναπτύσσεται πολύ γρήγορα, τότε εφ' όσον έχουμε, τοποθετούμε ορόφους με κτισμένες κηρήθρες. Στην περίπτωση που δεν έχουμε ή δε θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε κτισμένες κηρήθρες, σπάνια (πρέπει να είναι πολύ καλή η ανθοφορία) χρησιμοποιούμε ολόκληρο όροφο με φύλλα. Συχνά είναι πιο πρακτικό να τοποθετούμε δύο φύλλα στις θέσεις 2 και 9 της φωλιάς τις κτισμένες κηρήθρες (που έχουν στις περισσότερες περιπτώσεις μέλι και γύρη) τις ανεβάζουμε στον όροφο (σε μια πλευρά) και ανάμεσά τους τοποθετούμε ένα τρίτο φύλλο. Σε μερικές μέρες που θα κτισθούν οι κηρήθρες, τοποθετούμε άλλες δύο στον όροφο πλέον και ούτω καθ' εξής, μέχρις όταν συμπληρωθεί.

Αντικατάσταση των προβληματικών κυψελών

Τον προηγούμενο μήνα, στην αποθήκη, είχαμε επισκευάσει τις άδειες κυψέλες ή βάψαμε και εξοπλίσαμε τις καινούργιες που προμηθευτήκαμε. Τώρα με την άνοδο της θερμοκρασίας, ήρθε η ώρα **ν' αντικαταστήσουμε** όσες έχουν φθαρεί καθ' οιονδήποτε τρόπο. Διαλέγουμε μέρες ηλιόλουστες και ζεστές ώρες της ημέρας γι' αυτή τη δουλειά, που πρέπει να γίνεται με **προσεκτικές αλλά γρήγορες κινήσεις**, για το φόβο να μην κρυώσει ο γόνος, να μη τραυματισθεί η βασίλισσα, να μη προκληθεί λεηλασία.

Ανθοφορίες του μήνα.

Ο Μάρτης είναι σχετικά πλούσιος σε ανθοφορίες. Αρκετά οπωροφόρα δένδρα ξεκινούν την άνθιση τον μήνα αυτόν, όπως η **ροδακινιά**, ενώ άλλα συνεχίζουν την άνθισή τους από τον προηγούμενο μήνα, όπως η **βερικοκιά** και η **αμυγδαλιά**. Το **δενδρολίβανο**, το **φασκόμηλο**, η **άγρια λεβάντα**, από τα αρωματικά φυτά, είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για το νέκταρ τους, όπως και η **κουτσουπιά**, η **λαψάνα**, η **μολόχα**, η **ξυνίδα**, ο **ασφόδελος**.

Σημαντικό φυτό, όπου υπάρχει, είναι η **ανοιξιάτικη κουμαριά**. Η **δάφνη** προσφέρει στις μέλισσες γύρη όπως και τα **όψιμα κυπαρίσσια**.

Η μελιτοέκκριση του πεύκου, όμως, αυτόν το μήνα είναι πολύ εντυπωσιακή. Το ευμετάβλητο του κλίματος και οι μικρές ακόμη δυνατότητες των μελισσιών, δεν επιτρέπουν την αξιοποίησή της, με αποτέλεσμα μεγάλες ποσότητες μελιού να μένουν ανεκμετάλλευτες. **Στην**

περίπτωση που ένας μελισσοκόμος έχει δυνατά μελίσσια, με ανανεωμένο πληθυσμό μελισσών, συνιστάται να μεταφερθεί στο πεύκο από τα μέσα Φεβρουαρίου ακόμη. Υπάρχει η δυνατότητα παραγωγής μελικηριδίων (σεξιών) τον Μάρτιο και το πρώτο 15ήμερο του Απριλίου.

Απρίλιος

Ο μήνας αυτός της Άνοιξης, που με τον ερχομό του απομακρύνεται ο κίνδυνος παρατεταμένων δυσμενών καιρικών συνθηκών για την μελισσοκομία, είναι η πιο **πλήρης μελισσοκομική περίοδος**.

Αναφέρομαι βέβαια, τόσο στη δραστηριότητα των μελισσοσμηνών, όσο και στις εργασίες του μελισσοκόμου.

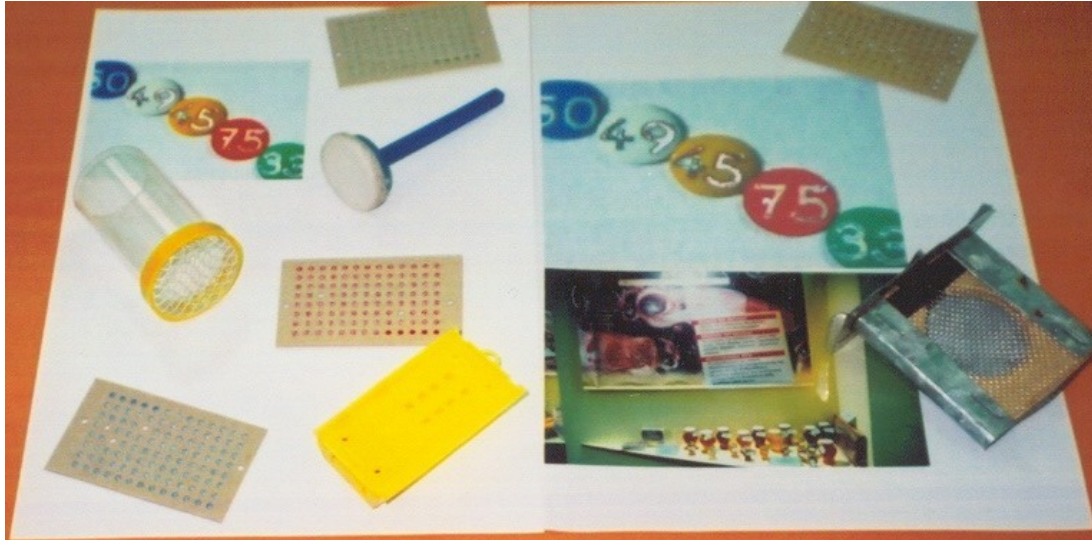
- Η άνοδος της θερμοκρασίας του αέρα, η προοδευτική αύξηση του αριθμού ωρών ηλιακού φωτός, η επαρκής εδαφική υγρασία από τις χειμωνιάτινες και ανοιξιάτικες βροχές, "ζωντανεύουν" τη φύση και τα μελισσοσμήνη.
- Το φρέσκο **νέκταρ** και η **γύρη** έρχονται στην κυψέλη σε μεγαλύτερες ποσότητες, η βασίλισσα **γεννά τα περισσότερα αυγά** από κάθε άλλη περίοδο του έτους, **καινούργιες κηρήθρες** κτίζονται, ο αριθμός των **κηφήνων** αυξάνει, εμφανίζονται τα "ξεκινήματα" βασιλικών κελιών. Όλα τα παραπάνω θα έχουν φυσική κατάληξη προς τα μέσα ή το τέλος του μήνα, **τη σμηνουργία**, για τον πολλαπλασιασμό του είδους.
- Ο μελισσοκόμος με τη σειρά του έχει πολλές εργασίες να κάνει που θα σημαδέψουν την επιτυχία αυτής της χρονιάς και της επόμενης.
- **Παράγει ή προμηθεύεται νέες βασίλισσες** για την αντικατάσταση των ηλικιωμένων, μη παραγωγικών ή ακατάλληλων βασιλισσών.
- Επιθεωρεί τακτικά τα μελίσσια του για να προλάβει τις ανάγκες τους σε **νέα φύλλα κηρήθρας ή πρόσθετου χώρου** για την επέκταση της γονοφωλιάς, προσθήκη ορόφων, πρόληψη και καταστολή της σμηνουργίας, διαπίστωση και αντιμετώπιση ασθενειών κλπ.
- Μεταφέρει τα μελίσσια του σε περιοχές με πλούσια νεκταροέκκριση ή μελιτοέκκριση με στόχους, την κάλυψη των μεγάλων αναγκών των σμηνών σε τροφές για την εκτροφή γόνου, την δημιουργία αποθεμάτων για τον επόμενο μήνα, σε μερικές περιπτώσεις την πραγματοποίηση πρώιμου τρύγου μελιού, αλλά και την συμπληρωματική τροφοδότηση όταν οι ανωτέρω προσδοκίες δεν πραγματοποιηθούν από δυσμενείς καιρικές συνθήκες ή ανεπιτυχείς μεταφορές.

Ο μήνας αυτός λοιπόν τα έχει όλα : μεγάλη δραστηριότητα και ανάπτυξη των μελισσιών, πολλές εργασίες και απασχόληση για τον μελισσοκόμο.

Βασίλισσες

Μέριμνα του κάθε μελισσοκόμου πρέπει να είναι η **αντικατάσταση κάθε χρόνο του 1/2 ή 1/3 των βασιλισσών** των μελισσιών του . Στο συμπέρασμα αυτό έχουμε καταλήξει μετά από μακρόχρονη ερευνητική εργασία στη χώρα μας.

Ο μελισσοκόμος πρέπει να επιλέξει την καταλληλότερη μέθοδο βασιλοτροφίας που ταιριάζει στην επιχείρησή του ή την πλέον αξιόπιστη μονάδα παραγωγής και εμπορίας βασιλισσών.

Η βασιλοτροφία προϋποθέτει **επιλογή** και σ' αυτό βοηθά η καταγραφή των αποτελεσμάτων τις δύο προηγούμενες χρονιές. Επιλέγονται μελίτσια που παρήγαγαν το **περισσότερο μέλι**. **Δεν χρησιμοποιούμε μελίτσια επιθετικά** ή που έχουν εμφανίσει **ασθένειες του γόνου, όπως ασκοσφαίρωση ή σηψηγονία**. Από τα μελίτσια που επιλέγονται άλλα χρησιμοποιούνται για την **εκτροφή κηφήνων** που θα συζευχθούν με τις παρθένες βασίλισσες και τα υπόλοιπα για **την λήψη των προνυμφών** που θα εξελιχθούν σε βασίλισσες.

- Η προετοιμασία των μελισσιών για την παραγωγή κηφήνων ξεκινά 20 ημέρες πριν τον εμβολιασμό των προνυμφών σε βασιλικά κελιά. **Υπολογίζεται ότι για κάθε μία βασίλισσα πρέπει να παράγουμε τουλάχιστον 100 κηφήνες.**
- Λαμβάνουμε μέτρα ώστε ν' αυξήσουμε τις πιθανότητες οι εκλεκτοί κηφήνες να συζευχθούν με τις βασίλισσες, όπως απομονωμένες περιοχές, πρώιμη έναρξη βασιλοτροφίας πριν τα υπόλοιπα μελίτσια βγάλουν πολλούς κηφήνες κλπ.
- Η παραγωγή των κηφήνων γίνεται, δίνοντας στα μελίτσια που θέλουμε συρματωμένα πλαίσια χωρίς φύλλο κηρήθρας με ταυτόχρονη τροφοδότηση, ώστε να κτισθούν και να γεννήσει η βασίλισσα στα κηφηνοκελλιά.

Σμηνουργία

Η σμηνουργία, όπως γράψαμε παραπάνω, είναι φυσικά εξέλιξη της ανάπτυξης του σμήνους για τον πολλαπλασιασμό του και είναι δύσκολο να

πάμε **ενάντια στη φύση**. Παρ' όλα αυτά, εάν το αφήσουμε ανεξέλεγκτο, έχουμε δραματική μείωση της παραγωγής μελιού.

Γενικότερα όμως πρέπει να γνωρίζουμε ότι **νέες βασίλισσες, καλές κηρήθρες, έγκαιρη προσθήκη ορόφων, επαρκής αερισμός** περιορίζουν την εκδήλωση του φαινομένου.

Η καταστολή της σμηνουργίας, αν εκδηλωθεί, είναι πιο δύσκολη. **Καταστροφή των βασιλικών κελιών** (συλλογή βασιλικού πολτού), **περιορισμός της βασίλισσας, τρυγητός του μελιού, δημιουργία παραφυάδων με βασιλικά κελιά σμηνουργίας**, είναι μερικά από τα μέτρα που εφαρμόζονται, όλα όμως έχουν μειονεκτήματα. Το τελευταίο έχει τα μειονεκτήματα της **μη προγραμματισμένης αύξησης** και της απόκτησης βασιλισσών με **αυξημένη τάση σμηνουργίας**, είναι όμως και το συνηθέστερο μέτρο καταστολής.

Πρώιμος Τρύγος

Η **πορτοκαλιά και το ανοιξιάτικο πεύκο** δημιουργούν αρκετές χρονιές τις προϋποθέσεις πρώιμου τρύγου.

Το μέλι της πορτοκαλιάς, είναι από τα ευγευστότερα και πλέον εμφανισιακά μέλια της χώρας μας, πρέπει να αυξήσει το ποσοστό συμμετοχής του στη συνολική ελληνική παραγωγή σύμφωνα με τις δυνατότητες νεκταροέκκρισης του δένδρου, αλλά και τις μεγάλες εκτάσεις που καταλαμβάνει (δεύτερο σε αριθμό στη χώρα μας μετά την ελιά). Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να εξαλειφθούν ή περιορισθούν οι κίνδυνοι θανάτωσης των μελισσών από τη χρήση παρασιτοκτόνων στα εσπεριδοειδή και να προετοιμασθούν έγκαιρα τα μελισσοσμήνη από την πλευρά των μελισσοκόμων. Στις πρώιμες χρονιές που η ανθοφορία της πορτοκαλιάς ξεκινά πολύ νωρίς (Μάρτιο), είναι αμφίβολο αν είναι έτοιμα τα μελισσοσμήνη. Αντίθετα, όψιμη ανθοφορία της πορτοκαλιάς, εγγυάται πρώιμο τρύγο.

- Το **ανοιξιάτικο πεύκο** επίσης είναι μια πηγή μελιού που **αξιοποιείται μερικώς**. Με χειρισμούς όπως, πρώιμη έξοδος των μελισσιών το προηγούμενο φθινόπωρο από το πεύκο, μεταφορά τους το χειμώνα σε ανθοφορίες πλούσιες σε γύρη (όψιμη σουσούρα, φουντουκιά, σκλήθρα, караγάτσι κ.α.), τροφοδοτήσεις τον Φεβρουάριο - Μάρτιο ή επιτυχημένη ανθοφορία αμυγδαλιάς και βερικοκιάς, μπορούμε να εκμεταλλευθούμε από τα μέσα Μαρτίου έως και τέλη Απριλίου το ανοιξιάτικο πεύκο για παραγωγή μελιού.
- Σημειώτεον ότι **πορτοκαλιά και πεύκο** ενδείκνυνται για παραγωγή μελιού σε **σεξιόν** (μελικηρίδια).

Αν παρά ταύτα δεν πραγματοποιήσουμε τρύγο τον Απρίλιο, στην πορτοκαλιά ή το πεύκο, τα' αποθέματα μελιού θ' αξιοποιηθούν σ' επόμενους **Μαγιάτικους τρύγους** ή στην κάλυψη των μεγάλων αναγκών των σμηνών για τη διατροφή τον Μάιο.

Ασθένειες

Τον Απρίλιο είναι αρκετά συχνή η εμφάνιση **ασκοσφαίρωσης** στα μελίσσια μας, όπως και η εμφάνιση της λεγόμενης "**ασθένειας του Μαΐου**".

- Για την ασκοσφαίρωση **δεν συνιστάται η εφαρμογή μυκητοκτόνων**. Είναι ευκαιρία όμως τον Απρίλιο ν' αλλάξουμε τις βασίλισσες στα μελισσοσμήνη που θα την παρουσιάσουν και να τα' αποκλείσουμε από τα προγράμματα αύξησης ή αναπαραγωγής.
- Η "ασθένεια του Μαΐου" (λέγεται έτσι γιατί εμφανίζεται τον Μάιο σε βορειότερες χώρες), παρουσιάζεται στη χώρα μας τον Απρίλιο. Στην πραγματικότητα δεν είναι ασθένεια, αλλά μία **μη φυσιολογική κατάσταση νεαρών εργατριών μελισσών** που ασχολούνται με τη διατροφή του γόνου. **Συμβαίνει όταν ξαφνικές δυσμενείς καιρικές συνθήκες**, σταματήσουν τη συλλογή νερού από τις συλλέκτριες και οι παραμάνες μέλισσες δεν έχουν στη διάθεσή τους νερό να διαλύσουν τη γύρη που κατανάλωσαν σε μεγάλες ποσότητες για τη διατροφή του γόνου. Οι κοιλιές τους πρήζονται, αν πιεσθούν βγάζουν μια **πηκτή κίτρινη πάστα**, ενώ μαζεύονται κατά σωρούς στην **είσοδο της κυψέλης**. Ξεχωρίζουν από τις συλλέκτριες μέλισσες ως γνωστόν από το **άφθαρτο τρίχωμα του σώματός τους**.

Περιορίζεται η μη φυσιολογική αυτή κατάσταση με τροφοδότηση με νερό ή πολύ αραιό σιρόπι (π.χ. 1 : 5, ζάχαρη : νερό) και με αλλαγή τοποθεσίας των μελισσιών.

ΜΑΙΟΣ

- Η πρακτική να δίνονται συμβουλές, γραπτές ή προφορικές, μελισσοκομικών χειρισμών για μικρές χρονικές περιόδους, π.χ. κάθε **δύμηνο ή μήνα**, έχει τη δυσκολία της εφαρμογής των χειρισμών σ' ένα ευρύ γεωγραφικό πεδίο, όπως είναι η Ελλάδα, δυσκολία που γίνεται μεγαλύτερη από το **έντονο ανάγλυφο** της χώρας και τις σημαντικές **κλιματολογικές διαφορές**.

ΜΑΙΟΣ – επικίνδυνος μήνας

- Ο μήνας των λουλουδιών, ο μυρωδάτος Μάης, για πολλές περιοχές της χώρας μας είναι δύσκολος και κρίσιμος μήνας. Για τους παρακάτω λόγους τον θεωρώ **επικίνδυνο μήνα**.
- Έρχεται μετά από ένα μήνα (Απρίλιο) με εκτεταμένη εκτροφή γόνου στα μελίσσια, αποτέλεσμα να έχουν αυξημένες απαιτήσεις σε διατροφή των ακμαίων μελισσών καθώς και του γόνου, που φυσικά συνεχίζεται σε πολλά πλαίσια. Τον Μάιο ο πληθυσμός του μελισσιού είναι στο ανώτατο σημείο.
- Προηγείται του Ιουνίου, βασικότατου μήνα για πολλές περιοχές της χώρας μας αφού είναι ο μήνας του **θυμαριού και του Έλατου**.

- Συχνά χαρακτηρίζεται από ανομβρία με αποτέλεσμα η λοχερή βλάστηση των προηγούμενων μηνών να μετατρέπεται σε φρύγανα, ιδιαίτερα στις Νότιες περιοχές, αλλά και στις πεδινές όλης της χώρας.
- Σε χρονιές με υψηλές βροχοπτώσεις, που ευνοούν την νεκταροέκκριση, αυξάνεται ο κίνδυνος των ανεξέλεγκτων σμηνουργιών, ανεπιθύμητο φαινόμενο φυσικό και αναγκαίο μεν, αλλά επιζήμιο, αφού αδυνατίζει τα μελίτσια, χάνονται βασίλισσες και μέλισσες, χάνεται μελλοντική παραγωγή.
- Οι γαμήλιες πτήσεις των παρθένων βασιλισσών πραγματοποιούνται ως επί το πλείστον τον Μάιο και η επιτυχία τους βασίζεται σε ομαλές καιρικές συνθήκες, κυρίως για την επιβίωση των απαραίτητων

κηφώνων. Από τα παραπάνω, ο μελισσοκόμος εκτιμώντας την περίπτωση των δικών του μελισσιών, πρέπει:

- Να φροντίσει να διατηρηθεί ο μεγάλος αριθμός των μελισσιών, ακμαίες μέλισσες και γόνος, στα μελίσσιά του και να μη έχει απώλειες, είτε από έλλειψη τροφής, γεγονός πολύ συνηθισμένο τον Μάιο, είτε από λανθασμένους χειρισμούς που μπορεί να προκαλέσουν λεηλασία ή έκθεση των μελισσών σε δηλητήρια (ψεκασμοί γειτονικών καλλιεργειών)
- Στην προσπάθεια του ο μελισσοκόμος να μη στερηθούν τα μελίσσια του τον Μάιο τις απαραίτητες ποσότητες μελιού, έχει σύμμαχο την **ανοιξιάτικη μελιτοέκκριση του πεύκου**. Οι εκκρίσεις του «εργάτη» στα πεύκα τον Μάρτιο – Απρίλιο είναι άφθονες και γίνονται ορατές καθώς πέφτουν και μουσκεύουν στο έδαφος, αφού οι μέλισσες δεν είναι σε θέση να τις απορροφήσουν όλες. Το ανοιξιάτικο λοιπόν πευκόμελο, τρέφει τα μελίσσια τον Μάιο και διατηρεί τη δύναμή τους (πληθυσμό και γόνο) για τις σπουδαίες ανθοφορίες, του θυμαριού και άλλων αρωματικών φυτών του Ιουνίου και της μελιτοέκκρισης του έλατου, που ξεκινούν στα τέλη Μαΐου και συνεχίζονται ολόκληρο τον Ιούνιο. Τα δύο αυτά μελισσοκομικά φυτά (θυμάρια και έλατα) συγκεντρώνουν το 50% των μελισσιών της Ελλάδας (προσωπική εκτίμηση).
- Εάν χρειασθεί να τροφοδοτήσει τα μελίσσια του τον Μάιο, ο μελισσοκόμος πρέπει να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει.
 - ✓ Υψηλές δαπάνες για την αγορά ζάχαρης.
 - ✓ Σημαντική δαπάνη εργασίας.
 - ✓ Την πιθανότητα λεηλασίας. Σιρόπια και πλαίσια με μέλι δεν αφήνονται εκτεθειμένα έστω και για λίγα λεπτά, ιδίως όταν είναι φτωχή η νεκταροέκκριση («δεν βρίσκουν τα μελίσσια νέκταρ»)
 - ✓ Την πιθανότητα πρόκλησης σηπουρογίας σε μεγάλο αριθμό μελισσιών του.

Γενικότερα η αποφυγή της δύσκολης αυτής περιόδου (το «κενό» του Μαΐου) όπως το ονομάζουν οι μελισσοκόμοι της Κρήτης), γίνεται έμμεσα.

Η μετακίνηση των μελισσιών σε ορεινές περιοχές είναι μία πρακτική που εφαρμόζουν παραδοσιακά οι μελισσοκόμοι της ηπειρωτικής χώρας, ούτως ώστε να έχουν το μελισσοκομείο τους σε «παρατεταμένη άνοιξη», είναι όμως από τις δυσκολότερες μεταφορές.

- Δυνατά (διώροφα συνήθως) και βαριά μελίσσια, υψηλές θερμοκρασίες, μακρινές μεταφορές. Αν σκεφθούμε όμως τις βελτιωμένες συνθήκες των τελευταίων χρόνων (ασφάλτινος ή καλοστρωμένος δρόμος, ευρύχωρα και γρήγορα αυτοκίνητα) σε σύγκριση με αυτές των προηγούμενων δεκαετιών (μεταφορικά ζώα, περπάτημα τη νύχτα και δύο – τρεις ημέρες ταξίδι για 100 – 150 χιλιόμετρα), λέμε «Μάιος είναι και θα περάσει».

ΙΟΥΝΙΟΣ – μελιτοφόρος μήνας

Με την ευχή να ξεπεράσουμε ανώδυνα το «κενό» του Μαΐου, δηλαδή να μη έχουμε ανεξέλεγκτες σημινοργίες, απώλειες πληθυσμού, περιορισμός της εκτροφής γόνου και να πετύχουμε στους στόχους που θέσαμε στην εκτροφή βασιλισσών, τότε έρχεται ο μήνας του μελιού, ο **Ιούνιος**.

Αυτό τον μήνα οι κινήσεις του μελισσοκόμου είναι προσεκτικές και στόχο έχουν α) τη διατήρηση της παραγωγικής δύναμης των μελισσιών και β) τη διατήρηση της ποιότητας του συγκομιζόμενου μελιού.

Έτσι **αποφεύγουμε:**

- **Την τροφοδότηση των μελισσιών όταν συγκομίζουν και αποθηκεύουν νέκταρ.** Αυτή η συμβουλή όσο απλή και κατανοητή φαίνεται με την πρώτη ανάγνωση, τόσο δύσκολη είναι στην καθ' ολοκληρία εφαρμογή της. Μερικές φορές ανθοφορίες ευαίσθητες στις καιρικές μεταβολές σταματούν την νεκταροέκκριση λίγες μέρες πριν από την ωρίμανση του μελιού στα πλαίσια και το σφράγισμα τους με κερί. Εάν δεν ακολουθεί σύντομα άλλη ανθοφορία με τα ίδια χαρακτηριστικά μελιού (χρώμα, γεύση, κρυστάλλωση κλπ.), τότε είναι στα όρια του θεμιτού ν' αποφασίσει ο μελισσοκόμος την τροφοδότηση με μικρή ποσότητα πυκνού σιροπιού για ολοκλήρωση του σφραγίσματος του μελιού.
- **Την εφαρμογή οποιασδήποτε θεραπευτικής μεθόδου,** εκτός μόνον στα μελίσσια που θα αποκλεισθούν από τους τρυγητούς της χρονιάς.
- **Τις μακρινές μεταφορές** που εγκυμονούν συνθήκες υπερθέρμανσης των μελισσιών. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις και έχουν τύχει σχεδόν σ' όλους τους μελισσοκόμους, να χάνονται μελίσσια τον Ιούνιο στις

μεταφορές. Πολλές μέλισσες, υψηλές θερμοκρασίες, ανοικτά ενδεχομένως μέλια, να προσθέσουμε και πολύωρες μεταφορές, είναι πολύ πιθανή η καταστροφή.

- **Τις απώλειες πληθυσμού** από ψεκασμούς, ακατάλληλα νερά, βιαστικό κλείσιμο της εισόδου για μεταφορές (οι μέλισσες συγκεντρώνονται κάτω από τη κυψέλη) κλπ.

ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΑ ΦΥΤΑ Μαΐου

Ανθυλλίδα – Σμύρος – Σμυρνιά.

Ανθεκτικός θάμνος στις καιρικές συνθήκες και γενικότερα στις καταπονήσεις, όπως πάτημα ή βόσκηση από ζώα, συναγωνισμό με άλλα φυτά, στις άγονες και ακαλλιέργητες περιοχές που ευδοκimei.

Το ύψος του δεν ξεπερνά τα 50 - 80 εκατοστά και τα στενά πράσινα φύλλα του περιορίζουν την εξάτμιση του νερού. Έτσι η σμυρνιά είναι φυτό ανθεκτικό στην ξηρασία και στους ανέμους.

Τα κίτρινα, ευωδιαστά λουλούδια της είναι πόλος έλξης των μελισσών και αν οι βροχές που προηγήθηκαν της άνθησης ήταν αρκετές, τότε η επιτυχία της ανθοφορίας είναι εξασφαλισμένη. Η αντοχή της ανθοφορίας στις αντίξοες καιρικές συνθήκες, η κλιμάκωσή της από τα χαμηλότερα σε μεγαλύτερα υψόμετρα είναι δυνατόν να κλιμακώσουν την περίοδο άνθησης και πέραν του μηνός. Πάντως ο Ιούνιος είναι ο κυριότερος μήνας εκμετάλλευσής της από τις μέλισσες, η ανθοφορία αρχίζει στα χαμηλά από τον Μάιο.

Τον νέκταρ και το μέλι είναι λαμπερό ανοιχτόχρωμο κίτρινο με υπέροχο άρωμα.

Οι μέλισσες κτίζουν πολλά κεριά στο αλογοθύμαρο, όπως είναι γνωστή η σμυρνιά σε πολλά μέρη (στη Ζάκυνθο την ονομάζουν **Τσαρίχα**, στην Κάρπαθο **Νιάκι**) ένα μάλιστα χαρακτηριστικό, ίσως μοναδικό είναι ότι τα φρεσκοκτισμένα κεριά έχουν χρώμα ζωηρό κίτρινο, αντί του συνηθισμένου άσπρου.

Θεωρείται και είναι σπουδαίο μελισσοκομικό φυτό, διαδεδομένο σ' όλη την ηπειρωτική και νησιώτικη Ελλάδα.

Μελισσοκομικά φυτά Ιουνίου

Ο Ιούνιος είναι πολύ σημαντικός μήνας για τη μελισσοκομία μας. Είναι η περίοδος **βασικών μελισσοκομικών φυτών όπως το θυμάρι, το έλατο, τα αγριοτρίφυλλα, το παλιούρι, η καστανιά, ο γλυκάνισος, η σμυρνια, η φλαμουριά**. Μετά την περίοδο του Οκτωβρίου (εποχή που συγκομίζεται ο μεγάλος όγκος του πευκόμελου), είναι ο πιο σημαντικός μήνα σε **ποσότητα** μελιού που αποθηκεύεται στα μελίσσια, ενώ υπερτερεί όλων των άλλων χρονικών περιόδων σε **ποιότητα** κυρίως λόγω του **θυμαρίσιου, ελατίσιου και λουλουδίσιου** μελιού. Με την τελευταία ονομασία περιλαμβάνονται τα μέλια που περίσσεψαν από την ανοιξιιάτικη ανθοφορία και συμπληρώθηκαν τον Ιούνιο από διάφορες ανθοφορίες, όπως του **παλιουριού και της σμυρνιας** το 1^ο 15νθήμερο ή των **άγριων τριφυλλιών** σε μεγαλύτερα υψόμετρα όλο το μήνα. Η σύνθεση του μελιού αυτού διαφέρει από τόπο σε τόπο, είναι όμως κατά κανόνα **αρωματικά εύγεστα και ανοιχτόχρωμα** μέλια που προτιμούνται από τους καταναλωτές.

Αντίθετα το μέλι από **καστανιά**, σκουρόχρωμο και με ιδιαίζουσα γεύση δημιουργεί προβλήματα στην τυποποίηση και υποβαθμίζει αρκετές φορές το μέλι που θα τρυγηθεί τους επόμενους μήνες στο **βαμβάκι ή στο πεύκο**. Παρά το γεγονός όμως αυτό, η καστανιά θεωρείται πολύ σημαντικό μελισσοκομικό φυτό, ιδιαίτερα για τη Β.Ελλάδα όπου καταλαμβάνει πολύ μεγάλες εκτάσεις σ' όλες σχεδόν τις ορεινές περιοχές.

Ο μελισσοκόμος έχει την ευκαιρία στην καστανιά, να **τοποθετήσει ορόφους, να προσθέσει φύλλα κηρήθρας** για κτίσιμο νέων κηρήθρων, να **εξισώσει** τα μελισσοσμήνη του. Σε χρονιές με πολλές βροχές τον Μάιο που δυσκολεύουν τις εργασίες του μελισσοκόμου στα μελίσσια, ο Ιούνιος μπορεί να είναι ο μήνας της **βασίλοτροφίας** σε όψιμο **παλιούρι**, ή στην **καστανιά**, που θεωρούνται μαζί με τη **σουσούρα**, τα μελισσοκομικά φυτά **" που βγάζουν τις καλύτερες μάνες"**.

— **Η φλαμουριά** ανήκει στα μελισσοκομικά φυτά του Ιουνίου και συνυπάρχει τις περισσότερες φορές με την καστανιά, η οποία ανθίζει επίσης την ίδια εποχή. Η μελιτοφορία της διαρκεί κατά μέσον όρο 12 ημέρες. Τη συναντάμε στα βουνά της Μακεδονίας, της Θράκης και της Πελοποννήσου. Η συμβολή της στις μέλισσες είναι κυρίως σε νέκταρ αλλά και σε μελίτωμα όταν έχει, λόγω βροχών, ευνοηθεί η προσβολή της από αφίδες. Τα λουλούδια της φλαμουριάς γέρνουν προς το έδαφος και σκεπάζονται από μικρά φύλλα και γι' αυτό είναι ανθεκτική στη βροχή. Το αμιγές μέλι της είναι ανοιχτόχρωμο με εξαιρετικό άρωμα και ευχάριστη γεύση, όταν όμως αναμιχθούν και μελιτώματα τότε σκουραίνει και αλλοιώνεται η γεύση του. Όταν υπάρχει νεκταροέκκριση οι μέλισσες δεν δίνουν σημασία στα μελιτώματα, κατά τις μεσημβρινές όμως ώρες που συμβαίνει διακοπή της πρώτης, τότε στρέφονται προς αυτά. Στα

πλεονεκτήματά της ως μελισσοκομικό φυτό αναφέρεται η μεγάλη δυνατότητα παραγωγής μελιού άριστης ποιότητας, η αξία των δένδρων για άλλους σκοπούς όπως στην υλοτομία και στην αρχιτεκτονική τοπίου. Επίσης είναι κατάλληλο δένδρο για αναδάσωση με μικρό κίνδυνο καταστροφής από πυρκαγιές. Μειονέκτημα αποτελεί η έναρξη της ανθοφορίας σε ηλικία 5 – 10 χρόνων, όπως και η σχετικά μικρή διάρκεια μελιτοφορίας. Η δε τελευταία δεν είναι σταθερή και εξαρτάται από τη θερμοκρασία και την υγρασία του περιβάλλοντος. Σε μερικές περιπτώσεις, όπως ξηρασία, το νέκταρ μπορεί να είναι τοξικό για τις μέλισσες. Αντίθετα με την καστανιά δεν ευνοεί την ανάπτυξη των μελισσιών, ενώ έχουμε και **φθορά των συλλεκτριών** που βοσκούν στις φλαμουριές.

- Φθορά των συλλεκτριών έχουμε και στο **γλυκάνισο**. Οι μέλισσες **μαυρίζουν** (χάνουν το τρίχωμά τους) γρήγορα, γρήγορα όμως μαζεύεται και το μέλι, συνήθως μπλοκάρεται ο γόνος και μπορούμε να πραγματοποιήσουμε μετά από 20 μέρες, περίπου, παραμονής στο γλυκάνισο έναν **ελαφρύ τρύγο** αδειάζοντας ορισμένα πλαίσια με μέλι από τους ορόφους. Το μέλι **γλυκάνισου** έχει κι' αυτό **χαρακτηριστική γεύση, κίτρινο χρώμα, δεν κρυσταλλώνει γρήγορα** και είναι προτιμότερο να τρυγιέται **χωριστά** πριν από τη μεταφορά των μελισσιών σ' άλλες τοποθεσίες όπως π.χ.πεύκο.
- Την ίδια τακτική λίγο ή πολύ ακολουθούμε και στο **έλατο**, ένα από τα 6 - 7 σημαντικότερα μελισσοκομικά φυτά της χώρας μας, με τη διαφορά ότι στο έλατο υπολογίζουμε σε **δυνατούς τρύγους**. Χαμηλές θερμοκρασίες και μεγάλου ύψους βροχοπτώσεις του φετινού Μαΐου δημιουργούν ερωτηματικά για την δυνατότητα εκμετάλλευσης των εκκρίσεων στα ελατοδάση όλης της χώρας, ιδιαίτερα όμως της Στερεάς και της Πελοποννήσου, όπου παράγεται ο μεγάλος όγκος του ελατίσιου μελιού της χώρας μας. **Δυνατά μελίσσια, γρήγορος τρύγος** και μεταφορά εν συνεχεία σε **γυρεοφόρες ανθοφορίες** είναι η συνταγή για επιτυχή εκμετάλλευση του έλατου.
- Στο **θυμάρι** βασίζεται η μελισσοκομία πολλών περιοχών της χώρας μας, μάλιστα για πολλά νησιά η μελισσοκομική χρονιά αρχίζει και τελειώνει με την ανθοφορία του θυμαριού. Ήπιες καιρικές συνθήκες δημιουργούν **βάσιμες ελπίδες** για επιτυχημένη ανθοφορία του θυμαριού, η οποία όμως είναι ευαίσθητη είτε σε δυνατούς, ξερούς, ανέμους, είτε σε βροχοπτώσεις μετά την πλήρη ανθοφορία που μπορεί να διακόψουν μια επιτυχημένη νεκταροέκκριση, γι' αυτό τίποτα δεν μπορεί να προδικάσει κανείς. Οι μελισσοκόμοι πρέπει να είναι έτοιμοι για την εκμετάλλευση από την αρχή της άνθισης, να έχουν συμπληρώσει τον αριθμό κηρήθρων που χρειάζονται τα μελίσσια ή να έχουν έτοιμες κηρήθρες από την προηγούμενη χρονιά, ώστε να τις δώσουν έγκαιρα στα μελίσσια για να μη καθυστερούν ή σπαταλούν πολύτιμο θυμαρίσιο μέλι για το πλέξιμο νέων κηρήθρων.
- Σε νησιώτικες περιοχές, όπου συνυπάρχει το πεύκο με το θυμάρι, ο πρώτος τρύγος στο πεύκο δίνει μέλι με σημαντικό ποσοστό θυμαρίσιου μελιού (νησιά Ανατ. Αιγαίου, Ρόδος, Κρήτη κ.α.) Στις περιοχές αυτές υπάρχει η δυνατότητα παραγωγής ξεχωριστής ποιότητας μελιού, του

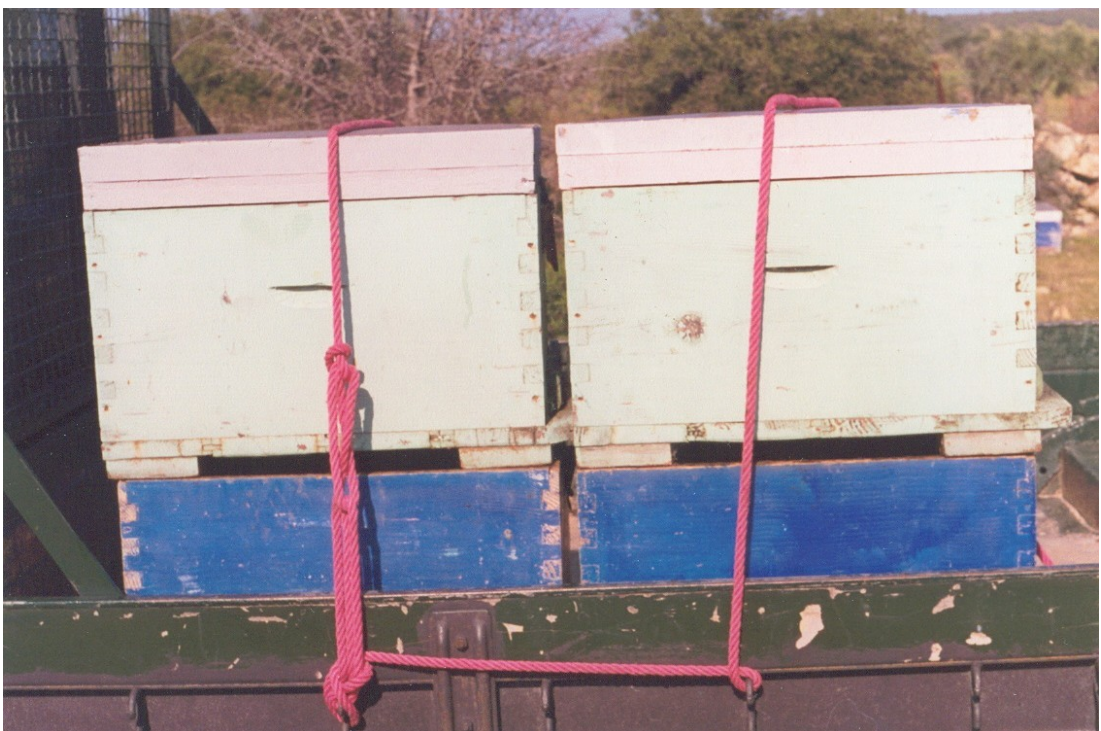
πευκοθύμαρου, το οποίο εκτιμάται ιδιαίτερα και επιτυγχάνει τιμές που πλησιάζουν στις τιμές του θυμαρίσιου μελιού, είναι πάντως σίγουρα σημαντικά ανώτερες του πευκόμελου.

- Ενέργειες του μελισσοκόμου που ευνοούν την ύπαρξη **μεγάλου αριθμού συλλεκτριών μελισσών** στην περίοδο έναρξης της ανθοφορίας του θυμαριού, **επάρκεια κηρήθρων** (που πέραν των άλλων, παρακινούν τις μέλισσες στη νεκταροσυλλογή) **αποφυγή υπερβολικής ενόχλησης** των μελισσιών με " επιθεωρήσεις περιέργειας " , είναι προς την κατεύθυνση αύξησης της ποσότητας του μελιού.
- Παρομοίως ενέργειες του μελισσοκόμου όπως, **διακοπή κάθε είδους χημειοθεραπείας, διακοπή των τροφοδοτήσεων**, όχι μόνο κατά την διάρκεια της ανθοφορίας, αλλά και μέρες πριν την έναρξή της, **κηρήθρες σχετικά καινούργιες, αυστηρή καθαριότητα στους χώρους τρυγητού**, συντελούν στην διατήρηση της μοναδικής ποιότητας του θυμαρίσιου μελιού, που πρέπει να διαφυλάξουμε.
- Η χρήση μεθόδων περιορισμού της βασίλισσας, ώστε να περιορίζεται η γέννα της για να περισσεύουν τα πλαίσια με μέλι, πρέπει να γίνεται με προσοχή και αφού αποκτηθεί εμπειρία από περιορισμένη χρήση τις πρώτες χρονιές. Τα **βασιλικά διαφράγματα** συνοδεύονται πάντοτε από δεύτερη είσοδο στον επάνω όροφο, ενώ πρέπει να αποφεύγεται ο εγκλεισμός της βασίλισσας σε κλουβιά, γιατί εν συνεχεία αποδιοργανώνεται τελείως το μελίσσι.

Μεταφορές μελισσοσμηνών

Αρκετές φορές είμαστε υποχρεωμένοι τον Ιούνιο να μεταφέρουμε μελίτσια, μια εργασία που γενικά είναι η δυσκολότερη απ' όλες τις δουλειές που έχουνε οι μελισσοκόμοι. Ιδιαίτερα όμως αυτό τον μήνα η διαδικασία της μεταφοράς αποκτά μεγαλύτερη δυσκολία για τους εξής λόγους:

1. Τα μελίτσια είναι πολύ βαριά, έχουν συνήθως αρκετά μέλια, τα περισσότερα είναι με δεύτερο όροφο ή και τρίτο ακόμη.
2. Η θερμοκρασία είναι αρκετά υψηλή, ακόμη και στη διάρκεια της νύκτας.
3. Η διάρκεια της νύκτας είναι η μικρότερη σ' όλο το χρόνο, επομένως η μεταφορά διαρκεί όλη την νύκτα, ακόμη και για κοντινές αποστάσεις 100 - 150 χιλιομέτρων.

Χειρισμοί για ασφαλέστερη και σωστότερη μεταφορά

Μέχρι σήμερα το "φόρτωμα" και "ξεφόρτωμα" των μελισσιών στηρίζεται στην μυϊκή δύναμη του μελισσοκόμου. Αυτός είναι και ο πρώτος λόγος που οι περισσότεροι μελισσοκόμοι υποφέρουν από πόνους στη μέση ή εγκαταλείπουν νωρίς το επάγγελμα. Η λύση θα βρεθεί ή με γεραμούς μόνιμα

εγκατεστημένους στα μελισσοκομικά φορητά αυτοκίνητα ή με μόνιμα μελίσσια σε πλατφόρμες μετακινούμενες. Τα "επινοητικά μυαλά " δεν λείπουν από το χώρο της Ελληνικής μελισσοκομίας, ίσως ένα κίνητρο π.χ. χρηματικό έπαθλο σε πανελλήνιο διαγωνισμό που θα προκήρυσσαν από κοινού οι Μελισσοκομικές κοινοπραξίες, εταιρείες κλπ. θα παρακινούσαν πολλούς να παρουσιάσουν εφαρμόσιμες ιδέες πάνω στο θέμα αυτό.

Έως τότε όμως στις μεταφορές τον Ιούνιο πρέπει να προσέχουμε τα παρακάτω:

- 1) Περιμένουμε να γυρίσουν όλες οι μέλισσες από τη βοσκή και μετά κλείνουμε τις πόρτες των μελισσιών. Οι συλλέκτριες μας χρειάζονται αυτή την εποχή. Λόγω της θερμοκρασίας οι μέλισσες πετούν αρκετή ώρα μετά τη δύση του ηλίου.
- 2) Δεν μετακινούμε τα μελίσσια σε μέρα που έχουν αρκετά "ανώριμα " μέλια , δηλαδή φρεσκομαζεμένο νέκταρ που δεν πρόλαβαν οι μέλισσες να εξατμίσουν την περίσσια υγρασία.
- 3) **Η χρήση των "καπακιών" τελευταίου τύπου**, με μικρές οπές αερισμού εμπρός - πίσω, είναι για δυνατά μελίσσια σε σχετικά πολύωρα ταξίδια, **επικίνδυνα**. Πολλές φορές έχουν χαθεί μελίσσια από ασφυξία και υπερβολική ζέστη. Είναι χρήσιμο να αντικαθιστούμε τα καπάκια αυτά με τις **παλιές σήτες αερισμού**, για τη διάρκεια της μεταφοράς. Για τον ίδιο λόγο σε τέτοιες περιπτώσεις **συχνό ράντισμα με νερό** των μελισσιών τα ανακουφίζει και προλαμβάνει δυσάρεστες καταστάσεις.
- 4) Στερεώνουμε τα πλαίσια, ιδίως σε ορόφους που δεν είναι συμπληρωμένοι, με καρφιά ή άδεια πλαίσια, ώστε να μη μετακινούνται. Λόγω της ζέστης η πρόπολη, που τα συγκρατεί στη θέση τους, έχει μαλακώσει και μετακινούνται εύκολα.
- 5) Η φόρτωση στο φορητό αυτοκίνητο γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη εμποδίζεται ο αέρας να περνά απ' όλες τις κυψέλες. Αυτό έχει μεγαλύτερη σημασία με τα σύγχρονα καπάκια (εμπρός - πίσω οπές αερισμού), η φόρτωση γίνεται έτσι ώστε η πόρτα της κυψέλης να έχει κατεύθυνση προς την πόρτα της καρότσας του φορητού, για να περνά ο αέρας μέσα από τις σήτες, όπως θα κινείται το αυτοκίνητο.
- 6) Στην τοποθεσία που θα ξεφορτώσουμε, προσέχουμε να υπάρχει κοντά **πηγή νερού** για τις μέλισσες, να μη μεσολαβεί άλλο μελισσοκομείο, όπως και να επωφελούμαστε της δυνατότητας να **σκιάζονται** τα μελίσσια τις μεσημεριανές ώρες.

Εχθροί και Ασθένειες

Εάν δεν έχουμε ολοκληρώσει τον έλεγχο για ασθένειες του γόνου, το κάνουμε με σύντομες επιθεωρήσεις τον Ιούνιο ώστε ν' **αποκλείσουμε του τρυγητού μελίσσια με σηψηγονία**, να σημειώσουμε τα μελισσοσμήνη με **σημαντική προσβολή από ασκοσφαίρωση** ώστε να τ' αποκλείσουμε από τα μελλοντικά προγράμματα πολλαπλασιασμού ή αν είναι αδύνατα να τα **συνενώσουμε απομακρύνοντας τη βασίλισσα**.

Σταματάμε την χημειοθεραπεία εναντίον της βαρρόα μόνο για τα μελίτσια που πρόκειται να τρυγηθούν. Αντίθετα είναι κατάλληλη περίοδος για καταπολέμηση της βαρρόα στις παραφυάδες. Συνήθως τον Ιούνιο οι παραφυάδες με τις νέες βασίλισσες δεν έχουν σφραγίσει γόνο, όλα τα ακάρεα είναι πάνω στις μέλισσες και η καταπολέμησή τους είναι πολύ ευκολότερη.

Η Βαρρόα είναι ένας επιπλέον λόγος να έχουμε σε χωριστές τοποθεσίες τις παραφυάδες από τα παραγωγικά μελισσοσμήνη. Στις παραφυάδες τον πρώτο χρόνο η προσβολή κρατιέται χαμηλή, αν γίνει η καταπολέμηση στο χρόνο που αναφέρθηκε παραπάνω. Αντίθετα τα μεγάλα μελίτσια έχουν συνήθως μεγαλύτερη προσβολή. Εάν βρίσκονται στην ίδια τοποθεσία, η προσβολή σιγά -σιγά εξισώνεται σ' όλα τα μελίτσια μικρά - μεγάλα. Για τον ίδιο λόγο τις παραφυάδες δεν τις μεταφέρουμε σε περιοχές μεγάλης συνάθροισης μελισσιών.

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

- Οι δύο μήνες του καλοκαιριού, Ιούλιος - Αύγουστος, είναι η κρισιμότερη περίοδος για τη μελισσοκομία της Ελλάδας. Η αλήθεια αυτή ισχύει για όλη τη χώρα, παρά το γεγονός ότι το ανάγλυφο του εδάφους και οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες (ορεινές περιοχές, πεδιάδες, δεκάδες νησιά κλπ.), δημιουργούν **μικροκλίματα** που επηρεάζουν διαφορετικά την εξέλιξη των μελισσοσμηνών.
- Άνοιξη με βροχοπτώσεις και χαμηλές θερμοκρασίες τον Μάρτιο και Μάιο, καλές καιρικές συνθήκες τον Απρίλιο και τον πρώτο μήνα του καλοκαιριού, τον Ιούνιο, διαμορφώνουν ένα σκηνικό στη μελισσοκομία μας με διαφορετικά πρόσωπα από περιοχή σε περιοχή, από την μεγάλη ικανοποίηση σε αρκετές περιοχές, έως την πλήρη απογοήτευση σε μεγάλα διαμερίσματα της χώρας μας.
- Έτσι, ευνοημένοι όταν βρέχει είναι οι μελισσοκόμοι της Ανατολικής Ελλάδας, όσοι βρίσκονται ανατολικά της οροσειράς της Πίνδου (της ραχοκοκαλιάς της Ελλάδας) και των νησιών του Αιγαίου.
- Η περιοχή αυτή διακρίνεται για το ξηροθερμικό κλίμα της και οι βροχές της άνοιξης ευνοούν τις διάφορες ανοιξιότικες ανθοφορίες για την ανάπτυξη των μελισσιών, αλλά και την πραγματοποίηση τρυγητών, όπως του **ανοιξιότικου πεύκου** τον Απρίλιο – Μάιο. Παρομοίως περιοχές που βασίζονται εν μέρει σε **πρώιμες καλοκαιρινές ανθοφορίες**, όπως το **παλιούρι, τα αγριοτρίφυλλα και η σμυρνιά**, ευνοούνται επίσης και αρκετοί μελισσοκόμοι πραγματοποιούν τρυγητούς.
- Επίσης το πρώιμο **θυμάρι** στα νησιά έχει καλή ανάπτυξη και απόδοση, ενώ και τα θυμάρια του Ιουλίου, ο κύριος όγκος του βασικού αυτού

μελισσοκομικού φυτού, αν προετοιμασθεί από βροχές που προηγούνται θα πάει αρκετά καλά.

- Αντίθετα η Δυτική Ελλάδα, περιοχές της Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, που βρίσκονται δυτικά της οροσειράς της Πίνδου, δεν ευνοούνται από ανοιξιάτικες και πρώιμες καλοκαιρινές βροχές. Οι περιοχές αυτές που συγκεντρώνουν και τις περισσότερες βροχοπτώσεις, έχουν και τις χαμηλότερες θερμοκρασίες. Αποτέλεσμα τα μελισσοσμήνη δεν δουλεύουν ικανοποιητικά τον Ιούνιο, ενώ σοβαρό πλήγμα δέχονται οι μελιτοεκκρίσεις του **έλατου** στην Στερεά και Πελοπόννησο.
- Από τα ανωτέρω συμπεραίνει κανείς ότι οι καλοκαιρινοί μήνες Ιούλιος - Αύγουστος, κρίνουν σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία τόσο για τους μελισσοκόμους των ξηροθερμικών περιοχών, όσο και για τους μελισσοκόμους των υγρών δυτικών περιοχών που αναμένουν σ' αυτό το δίμηνο να αποζημιωθούν, να βγάλουν τα έξοδά τους και να πετύχουν ικανοποιητική παραγωγή.

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΟΥ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ - ΑΥΓΟΥΣΤΟ

A. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ

Πολλές μελισσοκομικές εκμεταλλεύσεις στηρίζονται στην παραγωγή μελιού από τις φυτείες **βαμβακιού**. **Πρώτη ενέργεια των μελισσοκόμων είναι η επιλογή της τοποθεσίας μεταφοράς των μελισσιών**. Στην περίπτωση του βαμβακιού οι εμπειρίες προηγούμενων ετών δεν είναι το μοναδικό κριτήριο. Χρειάζεται ο μελισσοκόμος να ενημερωθεί προηγουμένως για την **πιθανότητα εφαρμογής εντομοκτόνων** στην περιοχή.

Ο οργανισμός βάμβακος με παγίδες που έχει τοποθετήσει στις διάφορες περιοχές, παρακολουθεί τους πληθυσμούς του πράσινου και ρόδιου σκουληκιού και ανάλογα συστήνει αποφυγή ή εφαρμογή των ραντισμάτων. Τις πληροφορίες αυτές μπορεί να τις έχει ο μελισσοκόμος από τους γεωπόνους του Οργανισμού Βάμβακος, τους γεωπόνους της κάθε Δ/σης Γεωργίας ή τους γεωτεχνικούς με καταστήματα γεωργικών φαρμάκων .

Αποφασιστικής επίσης σημασίας είναι η "ποικιλία" του βαμβακιού. Η αλλαγή ποικιλίας είναι πιθανό να σημαίνει αλλαγή των δεδομένων νεκταροέκκρισης ή μελιτοέκκρισης της προηγούμενης χρονιάς.

Στο βαμβάκι δεν χρησιμοποιούμε συνήθως διαφράγματα. Ο γόνος επεκτείνεται σημαντικά, είμαστε έτοιμοι για προσθήκη ορόφων ή φύλλων κηρήθρας εφ' όσον τα μελίσσια μας δεν έχουν συμπληρώσει τον δεύτερο όροφο. **Μας ενδιαφέρει η επέκταση του γόνου, γιατί εκτός των άλλων αποτελεί και την ασφαλιστική δικλείδα για την περίπτωση (που δεν το εύχεται κανείς) της μαζικής απώλειας συλλεκτριών από τα ραντίσματα. Οι εκκολαπτόμενες μέλισσες αναπληρώνουν σ' ένα ποσοστό αυτές που χάθηκαν και έτσι οι συνέπειες για την συνέχιση εκμετάλλευσης του βαμβακιού ή συνεχόμενης άλλης πηγής (π.χ.πέυκο), δεν είναι καταστροφικές.**

Σε περιπτώσεις συνενώσεων μελισσιών στο βαμβάκι, ενδιαφερόμαστε αντίθετα, στο μπλοκάρισμα των πλαισίων με νέκταρ, πριν η μέλισσα επεκτείνει τη γέννα της σε πολλά πλαίσια. Σ' αυτές τις περιπτώσεις έχουμε

και αρκετό γόνο για τη συνέχεια, αλλά προπαντός πολλά πλαίσια με μέλι για τρύγο, απαλλαγμένα από γόνο. Επιτυχημένη συνένωση γίνεται με τη χρήση ούζου ή τσίπουρου με γλυκάνισο.

Τα πλαίσια που τρυγιούνται πρέπει να είναι καλά γεμάτα και το μέλι σφραγισμένο, λόγω δε των υψηλών θερμοκρασιών που επικρατούν, **οι χειρισμοί των πλαισίων στο τρύγο να είναι προσεκτικοί**. Λίγες στροφές της "μηχανής" και 3 - 4 "γυρίσματα" των πλαισίων. Αν είναι δυνατόν αποφεύγουμε να τρυγούμε φρεσκοκτισμένα πλαίσια γιατί σπάζουν πολύ εύκολα.

Το νερό συνήθως δεν λείπει, αφού οι καλλιέργειες είναι ποτιστικές ως επί το πλείστον, ενώ η σκίαση των μελισσών είναι επιθυμητή, αλλά πολύ δύσκολα μπορεί κανείς να βρει σκιά στις πεδιάδες της Θεσσαλίας - Μακεδονίας, Στερεάς και Θράκης.

Όσοι μελισσοκόμοι πηγαίνουν τακτικά στα βαμβάκια, είναι σωστό να βάφουν **άσπρες** τις κυψέλες (χρησιμοποιούνται άλλα χρώματα στις προσόψεις των κυψελών) και ν' ασπρίζουν με ασβεστόνερο τα **καπάκια**. Δεν είναι σπάνιο οι ψηλές θερμοκρασίες να λειώνουν τα **κεριά**, ιδιαίτερα αν το μελίσσι δεν έχει αερισμό ή αρκετό πληθυσμό για την συνεχή ανανέωση του αέρα.

Για τον ίδιο λόγο τα φύλλα κηρήθρας πρέπει να ενσωματώνονται καλά μέσα στα σύρματα και στη χαραγή του κηρηθοφορέα. Επίσης είναι ασφαλέστερο να τοποθετούνται στα μελίσσια τις απογευματινές ώρες και ν' αποφεύγεται η τοποθέτησή τους στην άκρη, γιατί εκεί μαζεύονται οι συλλέκτριες και το βάρος τους μπορεί να τις "κόψει" προτού ακόμη κτισθούν.

Μετά από το βαμβάκι θ' αναζητήσουμε γυρεοφόρες ανθοφορίες, όπως καλαμπόκι όψιμο ή κισσό τον Σεπτέμβριο ή μπορούμε να μεταφερθούμε στα πεύκα για την εκμετάλλευση της πρώτης περιόδου μελιτοέκκρισης. Αν όμως παραμείνουμε αρκετά στο βαμβάκι είναι προτιμότερο να παραλείψουμε την πρώτη μελιτοέκκριση του πεύκου (που δεν είναι τόσο σίγουρη) και αφού ανασυγκροτήσουμε τα μελίσσια να πάμε στο πεύκο μετά τις 20 Σεπτεμβρίου.

Το βαμβακόμελο είναι καλής ποιότητας μέλι, πολύ ανοικτού χρώματος το οποίο κρυσταλλώνει γρήγορα. Το τελευταίο επηρεάζει και το μέλι που θα τρυγηθεί στο πεύκο το φθινόπωρο, ένα μειονέκτημα που πρέπει να το έχουμε υπ' όψη μας.

Στο βαμβάκι, αν έχουμε δυνατά μελίσσια, είναι ευκαιρία να **δοκιμάσουμε** την παραγωγή μελιού σε **σεξιόν** (μελικηρίδια).

Η διαφορά τιμής αξίζει την προσπάθεια και η εμπειρία θ' αποτελέσει οδηγό για την συνέχιση της προσπάθειας και σ' άλλες ανθοφορίες τις επόμενες χρονιές.

B. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΘΥΜΑΡΙΟΥ

Για πολλές περιοχές της χώρας μας το θυμάρι είναι η **μοναδική ανθοφορία**, ιδιαίτερα πολλά νησιά του Αιγαίου τον υπόλοιπο χρόνο αντιμετωπίζουν ακόμη και πρόβλημα συντήρησης των μελισσιών. Γι' αρκετές άλλες περιοχές όπως της Κρήτης, της Ρόδου, της Αττικής και της Ανατολικής

Πελοποννήσου χωρίς να είναι η μοναδική, είναι η **κύρια** ανθοφορία και **βάση** της μελισσοκομίας.

Το πρώιμο θυμάρι του Ιουνίου, όπου υπάρχει, πηγαίνει συνήθως καλά. **Όμως ο κύριος όγκος της παραγωγής θυμαρίσιου μελιού βγαίνει τον Ιούλιο.** Τα μελίσσια που δεν αδυνατίζουν από **σμηνουργία** ή μεγάλη προσβολή από **Βαρρόα** (δύο προβλήματα που παρουσιάζουν έξαρση τους προηγούμενους μήνες), βοηθώντας του ευνοϊκού καιριού, θα δουλέψουν καλά τον Ιούλιο. Αν μάλιστα ο μελισσοκόμος έχει **έτοιμες κτισμένες κηρήθρες** και δεν περιμένει στο θυμάρι να συμπληρώσει τον αριθμό που χρειάζονται τα μελίσσια του, τότε **η παραγωγή εκλεκτού θυμαρίσιου μελιού θα είναι αυξημένη.**

Η χρήση **διαφραγμάτων βασίλισσας** είναι σκόπιμη, έχει όμως κάποια μειονεκτήματα. Η συνολική συλλεγόμενη ποσότητα νέκταρος είναι μικρότερη, όμως τελικά το μέλι που περισσεύει από τα μελίσσια και μπορεί να τρυγηθεί, είναι περισσότερο. Ο περιορισμός της βασίλισσας στη " φωληρά " επιτρέπει την αποθήκευση μελιού στα πλαίσια των ορόφων που όσο " αδειάζουν " από γόνο, "γεμίζουν" από μέλια.

Όταν σ' όλα τα πλαίσια των ορόφων έχουμε, **έστω και ανώριμο μέλι που δεν έχει σφραγισθεί ακόμη, αφαιρούμε τα διαφράγματα** που όπως να το κάνουμε είναι ένα εμπόδιο στη συνοχή του μελισσιού.

Προσοχή χρειάζεται να δώσουμε **δεύτερη είσοδο πάνω από το διάφραγμα**, την παροχή νερού στις μέλισσες (το οποίο να βρίσκεται σε σκιά για να μη θερμαίνεται) και στον καλό αερισμό των μελισσιών.

Αν η ανάγκη να εξουδετερώσουμε τις σμηνουργίες τους προηγούμενους μήνες, μας οδηγεί σε **διαιρέσεις** των μελισσιών και απόκτηση μεγάλου αριθμού σμηνών, είναι αποδοτικό να συνενώνουμε τα μελίσσια στο θυμάρι κρατώντας την νεότερη βασίλισσα. Μ' αυτό τον τρόπο μεγαλώνει η σχέση **συλλεκτριών μελισσών προς οικιακές μέλισσες** και το μέλι για τον μελισσοκόμο είναι περισσότερο.

Διακόπτουμε κάθε είδους χημιοθεραπεία ή τροφοδότηση.

Όσα πλαίσια δεν τρυγηθούν στο θυμάρι, είτε γιατί έχουν γόνο είτε γιατί δεν ολοκληρώθηκε η ωρίμανση του μελιού, σημαδεύονται για να τρυγηθούν χωριστά σε πιθανή επόμενη ανθοφορία ή στο πεύκο. Μ' αυτό τον τρόπο παράγεται και η ξεχωριστή ποιότητα μελιού, το πευκοθύμαρο.

Στο θυμάρι δεν συμφέρει η παραγωγή μελιού σε σεξιόν, εκτός κι αν είναι ημιτελή και τοποθετηθούν στο θυμάρι για ολοκλήρωση της ωρίμανσης και του σφραγίσματος.

Τον Αύγουστο σε όψιμες ή ορεινές περιοχές συνεχίζεται η ανθοφορία θυμαριού και μπορεί να πραγματοποιηθεί και δεύτερος τρύγος. Ορισμένες περιοχές παρουσιάζουν αυτό το πλεονέκτημα της συνύπαρξης με την κύρια ανθοφορία και όψιμης τον Αύγουστο και εκμετάλλευσης ως εκ τούτου με μια μεταφορά για ένα δίμηνο του σπουδαίου αυτού μελισσοκομικού φυτού .

Τον πρώτο λόγο όμως τον έχει ο καιρός. Υγρός και δροσερός καιρός τον Ιούλιο - Αύγουστο θα επιτρέψει στα μελίσσια να δουλέψουν το θυμάρι και

στον μελισσοκόμο να δεί ν' ανταμείβονται οι κόπτοι και τα έξοδα και να δικαιώνονται οι προσδοκίες του.

Γ΄ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΠΕΥΚΟΥ

Από τα τέλη Ιουλίου στην **Τραχεία πεύκη** και από τις αρχές Αυγούστου στα δάση της **Χαλέπιου πεύκης** ξεκινούν οι μελιτοεκκρίσεις του πλέον αποδοτικού μελισσοκομικού φυτού της χώρας μας.

Η μεταφορά των μελισσοσμηνών στο "πρώτο βάρεμα του πεύκου" (στην πρώτη περίοδο μελιτοέκκρισης) έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

Τα μέλισσα έχουν δυνατούς πληθυσμούς, η διάρκεια της ημέρας είναι μεγάλη, οι θερμοκρασίες του αέρα αρκετά υψηλές επιτρέποντας την ευκολότερη και γρηγορότερη συλλογή των εκκρίσεων του "εργάτη" από τις μέλισσες.

Έτσι τα αποτελέσματα είναι πιο θεαματικά στη συλλογή μελιού, ορισμένες χρονιές μάλιστα κτίζονται και νέες κηρήθρες.

Όμως η πιθανότητα επιτυχίας του πεύκου τον Αύγουστο είναι μικρότερη σε σχέση με την δεύτερη φθινοπωρινή περίοδο που αρχίζει στα μέσα Σεπτεμβρίου.

Ενδεχόμενη αποτυχία θα επηρεάσει ακόμη και την εκμετάλλευση της δεύτερης μελιτοέκκρισης, γιατί θα χρειασθεί χρόνος για την ενδυνάμωση των μελισσιών που εξασθένησαν στο πεύκο. Αυτός είναι ο λόγος που αρκετοί μελισσοκόμοι, ειδικευμένοι στη παραγωγή πευκόμελου, αποφεύγουν την μεταφορά των μελισσιών τον Αύγουστο στο πεύκο.

Υπενθυμίζω ότι η επιτυχία στο πεύκο εξασφαλίζεται με **έγκαιρη μεταφορά** (πολύ χρήσιμα τα μέλισσα δείκτες) με **πολύ πληθυσμό και γόνο και τρυγημένα νηστικά μέλισσα.**

Δ΄ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΗΛΙΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΓΛΥΚΑΝΙΣΟΥ

Τα δύο αυτά καλλιεργούμενα για τους σπόρους τους φυτά είναι όχι ασήμαντες πηγές μελιού και παρουσιάζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά στην εκμετάλλευσή τους.

Είναι της **ίδιας περίπου εποχής άνθισης** (γλυκάνισος από 15 Ιουνίου - 15 Ιουλίου, Ηλίανθος μέχρι τέλους Ιουλίου), **το μέλι είναι ανοιχτόχρωμο**, κίτρινο στον ηλίανθο, σκουρότερο στον γλυκάνισο και δεν αναμιγνύεται εύκολα με άλλες κατηγορίες μελιού, **έχουμε μεγάλη φθορά των συλλεκτριών μελισσών**, οι οποίες γρήγορα χάνουν το τρίχωμά τους και **μαυρίζουν.**

Η φθορά των συλλεκτριών μελισσών είναι εντονότερη σε ξηρικές καλλιέργειες των ανωτέρω φυτών και για τον λόγο αυτό πρέπει ν' αποφεύγονται από τους μελισσοκόμους. Βροχές τον Μάιο και Ιούνιο ευνοούν τις ξηρικές καλλιέργειες, ανεξάρτητα όμως από την περίσσεια εδαφικής υγρασίας, η παραμονή των μελισσιών στον **ηλίανθο ή στον γλυκάνισο** πρέπει να είναι πολύ σύντομη. Μόλις είναι έτοιμα ορισμένα

πλαίσια για τρύγο (στους ορόφους), τρυγούμε και μεταφέρουμε τα μελίσιμα μας σε γυρεοφόρες ανθοφορίες.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τον ηλιάνθο ή τον γλυκάνισο τα μελίσιμα δεν "τραβούν" στο πεύκο. Αυτό είναι άλλωστε αναμενόμενο, αφού εκτός της φθοράς των συλλεκτριών μελισσών, παρατηρείται και "μπλοκάρισμα του γόνου" από τα μέλια.

Ε΄ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΑ ΦΥΤΑ ΙΟΥΛΙΟΥ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Την περίοδο αυτή εμφανίζονται ορισμένα **γυρεοφόρα** μελισσοκομικά φυτά τα οποία είναι πολύ χρήσιμα για το δυνάμωμα των μελισσιών που έχουν εξασθενήσει δουλεύοντας στις ανθοφορίες που προαναφέραμε.

Στην αρχή της περιόδου (μέχρι 15 Ιουλίου) έχουμε την **καστανιά**, που συνεχίζει την άνθισή της από τα μέσα του προηγούμενου μήνα.

Τον Αύγουστο στα μεγαλύτερα υψόμετρα, ξεκινά την ανθοφορία της η **σουσούρα (φθινοπωρινό ρείκι)**, για να πετύχει όμως απαιτούνται καλοκαιρινές βροχές, που γενικώς σπανίζουν.

Τον Ιούλιο ανθίζει η **λυγαριά** (καναπίτσα), που κι' αυτή επιζητείται για την **γύρη της**.

Επίσης τον Ιούλιο είναι ενδιαφέρουσες οι ανθοφορίες στις παραθαλάσσιες βαλτώδεις περιοχές (τσαίρια) μεταξύ των οποίων τα **χαλβάνια** (σκιαδανθή) προσφέρουν νέктar και γύρη. Η παραμονή στους βάλτους, ευνοεί την εν συνεχεία μεταφορά των μελισσιών στο πεύκο.

Ο πολύκομβος στα θερινά σιτηρά, είναι κατάλληλη ανθοφορία για την ανάπτυξη των μελισσιών, ιδίως των **παραφυάδων** ή των μελισσιών που δεν προορίζονται για παραγωγή μελιού στη συνέχεια. Το τελευταίο, γιατί το μέλι του πολύκομβου με την ιδιάζουσα ασμή και το μαύρο χρώμα, δεν προτιμάται από τους καταναλωτές και αποφεύγεται από τους τυποποιητές.

Τέλος δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι την εποχή αυτή σε υψόμετρα πάνω από 1000 μέτρα (Πίνδος - Ροδόπη κ.α) η άνοιξη συνεχίζεται και αρκετοί μελισσοκόμοι, ιδιαίτερα της Ηπείρου που δεν έχουν άλλες διεξόδους, μετακινούνται σ' αυτές τις περιοχές και το μέλι που παράγεται από τις **μέντες, ρίγανες, θυμαράκια** κ.α. πολλά φρύγανα, είναι εξαιρετικό.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Την περίοδο του καλοκαιριού **αποφεύγουμε** την χημειοθεραπεία, για λόγους προστασίας του μελιού από τα κατάλοιπα των χημικών σκευασμάτων.

Οι ασθένειες που θα μας απασχολήσουν είναι η **Αμερικάνικη σηψηγονία και η Ασκοσφαίρωση - Κιμωλίαση**.

Η αμερικάνικη σηψηγονία, που είναι ως γνωστόν **δύσκολη και επίμονη** αρρώστεια του γόνου, όταν εμφανισθεί είναι προτιμότερο ν'αντιμετωπισθεί με καταστροφή των σμηνών (κάψιμο). Τακτικές, αλλά όχι συχνές και μακρόχρονες, επιθεωρήσεις των μελισσιών μας επιτρέπουν στο γρήγορο εντοπισμό των άρρωστων σμηνών, προτού γενικευθεί σ' όλο το μελισσοκομείο.

Η ασκοσφαίρωση αντιμετωπίζεται με **καλό αερισμό, καθαριότητα, "σφίξιμο" των μελισσιών (λίγα πλαίσια)**, προπαντός όμως με τον αποκλεισμό των βασιλισσών από προγράμματα επιλογής για αύξηση ή μελλοντικό πολλαπλασιασμό των μελισσιών μας.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

«Εποχή ανασυγκρότησης»

Ο πρώτος μήνας του φθινοπώρου από μελισσοκομικής σκοπιάς, παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον.

Οι καλοκαιρινοί τρύγοι έχουν τελειώσει και ολοκληρώθηκε η παραγωγή μελιού στο θυμάρι, στο έλατο, στο βαμβάκι όπως και σε περιοχές όπου κυρίαρχες ανθοφορίες είναι τα αγριοτριφύλλα, το τσάι, τα μελάγκαθα, ο ηλίανθος, η βελανιδιά κ.α., τοπικής σημασίας μελισσοκομικά φυτά.

Ακόμη και η πρώτη περίοδος μελιτοέκκρισης του πεύκου (τέλη Ιουλίου – τέλος Αυγούστου) έχει τελειώσει και περνάμε στο «σταθερό κενό» του πεύκου που εμφανίζεται από 10 - 20 Σεπτεμβρίου και οφείλεται στην αλλαγή περιβλήματος του παρασίτου των πεύκων, του κοκκοειδούς *Marchalina hellenica*, (πιο ορθά είναι στάδιο έκδυσης του κοκκοειδούς), στάδιο κατά το οποίο δεν τρέφεται και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν μελιτοεκκρίσεις.

Έτσι μετά από μια περίοδο έντονης δραστηριότητας του μελισσιού (Απρίλιος – Αύγουστος) κατά την οποία η παρουσία του μελισσοκόμου στην ύπαιθρο «δίπλα» στα μελίσσια του ήταν συχνή και επιβεβλημένη, έρχεται σταδιακά η εποχή που και το μελίσσι, περιορίζει την έκτασή του, η εκτροφή γόνου λιγοστεύει και περισσεύουν τα πλαίσια με μέλι, ενώ και ο ίδιος ο

μελισσοκόμος έχει αρκετές δουλειές και εργασίες μέσα στην μελισσοκομική αποθήκη και λιγότερη στην ύπαιθρο.

Τα παραπάνω έρχονται σε συμφωνία μ' αυτά που έχουν γραφτεί κατ' επανάληψη στο παρελθόν, ότι δηλαδή από το φθινόπωρο ξεκινά η νέα μελισσοκομική χρονιά και ο Σεπτέμβριος είναι ο πρώτος μήνας του νέου έτους. Όμως είναι πιο σωστό να θεωρείται η περίοδος αυτή, εποχή ανάπαυλας και ανασυγκρότησης, εποχή προετοιμασίας για την τελική προσπάθεια της χρονιάς, πριν από το ξεχειμώνιασμα, εποχή που χαρακτηρίζεται από την παρουσία δύο σπουδαιότατων μελισσοκομικών φυτών της χώρας μας, της ερείκης (σουσουράς) και του πεύκου.

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΟΥ ΤΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ

Οι ενέργειες του μελισσοκόμου το μήνα αυτόν, επιγραμματικά είναι:

1. Φροντίδα για τα μελισσοσμήνη γενικά.
2. Μέριμνα για το μελισσοκομικό υλικό.
3. Προσπάθεια διάθεσης του μελιού.
4. Συλλογικές ενέργειες.

1) ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΙΣΣΟΣΜΗΝΗ

α) Περιορισμός της έκτασης (του χώρου) του μελισσιού: με γνώμονα ότι ο αριθμός των κηρηθρών πρέπει να είναι τόσος, όσος μπορούν οι μέλισσες να καλύψουν για σωστή εκτροφή γόνου, αποθήκευση τροφών, καθαρισμό και προστασία, το Σεπτέμβριο ελαττώνουμε τον αριθμό τους μετά τους τρυγητούς, αφού και λόγω εποχής το μελίσσι αυτοπεριορίζεται και τα επιπλέον μέλια, που καταλάμβαναν σημαντικό μέρος του χώρου της κυψέλης, έχουν αφαιρεθεί.

β) Προμήθειες σε γύρη: Την εποχή αυτή η επάρκεια γύρης είναι σημαντικότερη και απ' αυτή του μελιού. Φροντίζουμε να μην αφαιρούμε με τον τρυγητό πλαίσια με γύρη, να επιστρέψουμε μετά το ξεμέλιασμα πλαίσια στα οποία υπάρχει γύρη, να μεταφέρουμε τα μελίσσια μας σε περιοχές με γυρεοφόρες ανθοφορίες. Αν παρά τα ανωτέρω εκτιμούμε ότι η γύρη δεν επαρκεί (έχοντας εμπειρία από τις τοπικές ιδιαίτερες συνθήκες) τότε τροφοδοτούμε με υποκατάστατο γύρης. Ένα δοκιμασμένο και απλό στην παρασκευή του υποκατάστατο είναι και το παρακάτω: Για την παρασκευή 60 κιλών υποκατάστατου (αρκετό για την τροφοδότηση 60 μελισσοσμηνών σε δύο δόσεις του 1/2 κιλού).

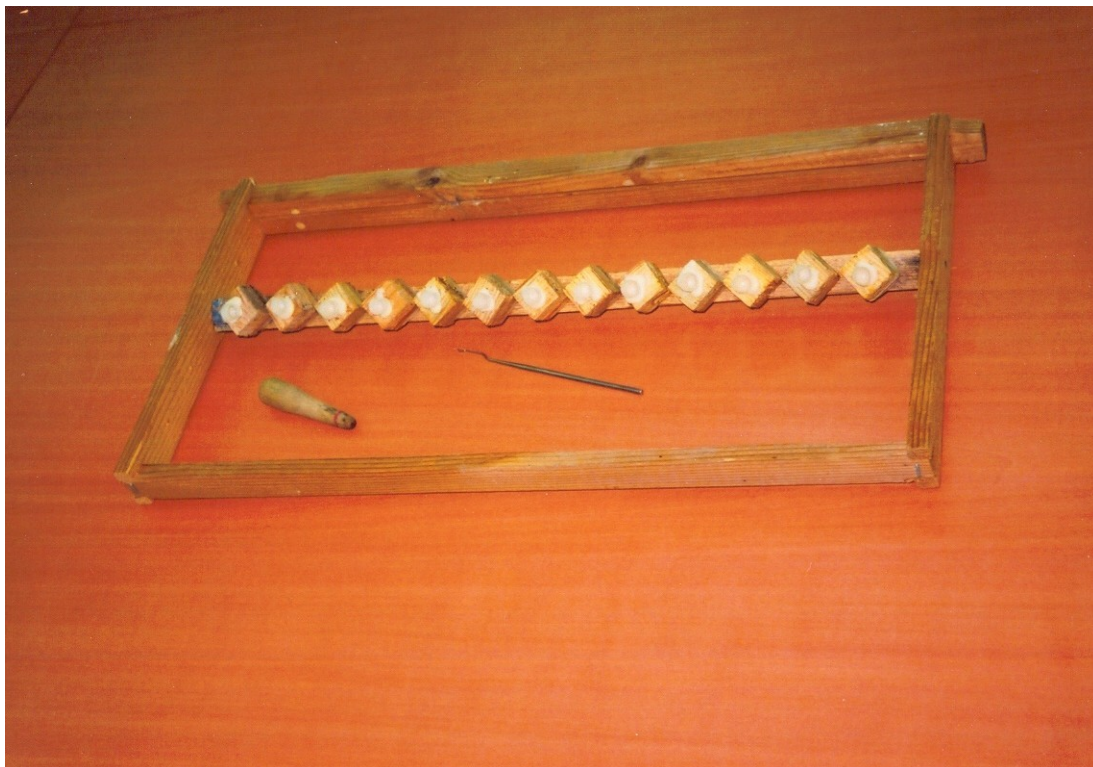
Παρασκευή υποκατάστατου γύρης: «Σε 14 κιλά νερό (χλιαρό) διαλύουμε 5 κιλά γύρη φυσική. Στη συνέχεια προσθέτουμε και διαλύουμε σταδιακά 26 κιλά ζάχαρη. Στο τέλος 15 κιλά σογιάλευρο είναι αρκετό για να πάρει το ζαχαροζύμαρο στερεά μορφή, ώστε να μην τρέχει ανάμεσα στα πλαίσια, αλλά και ικανοποιητικά ρευστή ώστε να το παίρνουν οι μέλισσες ευχερώς». Προσοχή χρειάζεται το σογιάλευρο να είναι λεπτοαλεσμένο (αλεύρι ψιλό) και η γύρη δικής μας (του μελισσοκόμου) παραγωγής. Με γύρη αμφίβολης προέλευσης είναι πολύ πιθανή η μετάδοση ασθενειών, κυρίως αμερικάνικης σηψηγονίας και ασκοσφαίρωσης.

γ) Ανανέωση του πληθυσμού – βασιλοτροφία.

Μετά την εντατική αλλαγή μελιού στους καλοκαιρινούς μήνες, ιδιαίτερα σ' ορισμένες ανθοφορίες όπως το βαμβάκι, ο ηλίανθος, το έλατο κ.α., η φθορά των συλλεκτριών μελισσών και γενικότερα των εργατριών είναι μεγάλη. Εξ άλλου είναι πιθανό οι καιρικές συνθήκες στο τέλος του φθινοπώρου να μην ευνοήσουν την εκτροφή γόνου, έτσι είναι επιβεβλημένο να φροντίσει ο μελισσοκόμος, να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, για την ανανέωση του πληθυσμού. Συνήθως μια καλά μελετημένη μεταφορά των μελισσιών εξασφαλίζει το απαραίτητο νέκταρ και τη γύρη για επέκταση του γόνου.

Κατάλληλες ανθοφορίες είναι: της **ερείκης**, σε υψώματα μετά από βροχές τον Αύγουστο, μέτριες μέγιστες θερμοκρασίες και δροσερές νύχτες. Του **πολύκομβου** στα θερισμένα σιτηρά με μέλι πολύ καλής ποιότητας για διατροφή των μελισσιών, αλλά σκούρο με ιδιαίτερη γεύση και γρήγορη κρυστάλλωση. Του **κισσού** σε πλαγιές λόφων και βουνών. Της **μυρτιάς** σε παραποτάμιας και υγρές περιοχές. Της **ακονιζάς**, (σκοτζάρι) σε ακαλλιέργητες εκτάσεις, ρείθρα δρόμων. Του **κρόκου** προς τα τέλη Σεπτεμβρίου στο οροπέδιο της Κοζάνης.

Βασιλοτροφία: αυτή την περίοδο είναι δυνατό να γίνει και μάλιστα με ικανοποιητικά αποτελέσματα αλλά πρέπει να λάβουμε μέριμνα για ύπαρξη μεγάλου αριθμού κηφήνων. Κριτήριο για την επιτυχία είναι περισσότερο η επάρκεια γύρης και δευτερευόντως νέκταρ και ήπιες κλιματικές συνθήκες. Πολύ κατάλληλη ανθοφορία είναι η ερείκη του Σεπτεμβρίου. Οι βασίλισσες του φθινοπώρου σταματούν αργά τη γέννα και ξεκινούν νωρίς το χειμώνα.

δ) Έλεγχος ασθενειών.

Το καλοκαίρι ο χειρισμός των μελισσιών, ιδιαίτερα ο λεπτομερής έλεγχος για ασθένειες του γόνου, είναι μια χρονοβόρα και επίπονη εργασία, λόγω των μελιτοθαλάμων που προστίθενται και των γεμάτων με μέλι πλαισίων. Συνέπεια των ανωτέρω είναι να ξεφεύγει πολύ συχνά της παρατήρησης του μελισσοκόμου η προσβολή στα πρώτα στάδια μελισσιών με αμερικάνικη σηψηγονία και άλλων ασθενειών του γόνου. Το Σεπτέμβριο, που όπως είπαμε είναι ο μήνας της ανασυγκρότησης, έχουμε την ευχέρεια να επιθεωρήσουμε τα σμήνη μας που τώρα είναι ξελαφρωμένα από μέλια και περιττά πλαίσια.

Οι ασθένειες που θα μας απασχολήσουν είναι η αμερικάνικη σηψηγονία και ασκοσφαίρωση, η σακόμορφος σηψηγονία, που οφείλεται σε προσβολή από ιό, είναι δηλαδή ίωση και δεν βοηθούν τα φάρμακα στην αντιμετώπισή της, με συμπτώματα που μοιάζουν της αμερικάνικης σήψης. Η άρρωστη προνύμφη μεταβάλλεται σε «σάκο» με σκληρό περίβλημα και υγρό περιεχόμενο. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι μεταδίδεται ο ιός και με τη βαρρόα. Δεν είναι συχνή αρρώστεια. Συνήθως ξεπερνιέται αν περιορίσουμε τη βασίλισσα και δώσουμε χρόνο στις μέλισσες να καθαρίσουν τα προσβεβλημένα κελιά, αναφέρεται όμως για να γίνει διάκριση από άλλες ασθένειες και ν' αποφύγουμε την περιττή χημειοθεραπεία.

Αν παραμεληθεί η καταπολέμηση της βαρρόα την Άνοιξη, τότε είναι σχεδόν βέβαιο ότι, το Σεπτέμβριο θα παρατηρήσουμε τις δυσάρεστες συνέπειες από τον ευχερή πολλαπλασιασμό του παρασίτου στον κλειστό γόνο του καλοκαιριού. Για τους λίγους, ελπίζω που δεν γνωρίζουν τα συμπτώματα της έντονης προσβολής από βαρρόα αναφέρω τα πιο χαρακτηριστικά. Μέλισσες χωρίς φτερά και τρίχωμα, κακοσχηματισμένες, μπροστά στην κυψέλη και πάνω στα πλαίσια, γόνος εγκαταλελειμμένος σκουρόχρωμος με συμπτώματα σηψηγονίας, πλαίσια συνήθως με μέλια, πληθυσμός μελισσών περιορισμένος.

ε) Διαχωρισμός των μελισσιών δυνατά – αδύνατα, υγιή και προβληματικά.

Στις αρχές του φθινοπώρου είναι χρήσιμη η ανασύνταξη στον σχηματισμό των «κοπαδιών» μας. Πολλές παραφυάδες είχαν μεγάλη ανάπτυξη και έχουν γίνει κανονικά μελίσινα, ενώ αντίθετα μερικά μελίσινα της άνοιξης δυνατά, έχουν εξασθενήσει, λόγω γερασμένης βασίλισσας ή άλλων διαφόρων αιτιών. Ο διαχωρισμός αυτός είναι χρήσιμος, ιδιαίτερα για όσους έχουν μεγάλο αριθμό μελισσιών, για το σωστό προγραμματισμό και την εκλογή της περιοχής μεταφοράς. Ξεχωριστή τοποθεσία πρέπει να προβλεφθεί για τα ύποπτα αρρώστιας μελισσοσμήνη καθώς και για τα προβληματικά από διάφορες άλλες αιτίες.

2) ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- α) κηρήθρες:** Μετά τον τρυγητό πάντοτε κάνουμε διαχωρισμό των κηρηθρών. Ξεχωρίζουμε τις πολύ παλιές και κατεστραμμένες κηρήθρες για λιώσιμο και παραγωγή κεριού. Τις λιώνουμε χωριστά από τα «ξελεπιδίσματα» γιατί πάντοτε το κερύ βγαίνει σκουρόχρωμο, ενώ μέχρι να φθάσουμε στη διαδικασία αυτή τις προφυλάσσουμε από τον κηρόσκωρο αφού τις

διατηρήσουμε στην κατάψυξη για μερικές ώρες. Τα πλαίσια βράζονται και καθαρίζονται από τα υπολείμματα των κεριών και της πρόπολης για μελλοντική χρησιμοποίηση.

Από τις χρήσιμες κηρήθρες που απομένουν, αν είναι περισσότερες απ' όσες χρειάζονται τα μελίσσια μας αυτή την περίοδο, διαλέγουμε για επιστροφή στα μελισσοσμήνη όσες έχουν γύρη και τις πλέον σκοτεινόχρωμες. Αυτή την περίοδο η προτίμηση των μελισσιών για εκτροφή γόνου και αποθήκευση μελιού στρέφεται στις πιο «ζεστές» μαύρες κηρήθρες.

Οι υπόλοιπες που απομένουν θα ξαναχρησιμοποιηθούν πιθανότατα την ερχόμενη άνοιξη και η προφύλαξή τους από τον κηρόσκωρο είναι απαραίτητη.

Βέβαια οι καινούργιες και άσπρες κηρήθρες κινδυνεύουν λιγότερο, ιδίως αν αποθηκευθούν σε χώρο όπου δεν υπάρχουν άλλες παλιές κηρήθρες ή χρησιμοποιημένες και ακαθάριστες κυψέλες.

“β) Σκεύη τρυγητού: Μετά τον τρυγητό, όλα τα εργαλεία και τα σκεύη από το δοχείο απολειψισμού έως το μελιτοεξαγωγέα και το φίλτρο στραγγίζονται επιμελώς, **αλλά δεν πλένονται με νερό**, παρά μόνο την ημέρα που θα πραγματοποιήσουμε τον επόμενο τρύγο είτε αυτός γίνει σ' ένα μήνα είτε σ' ένα χρόνο. Μόνο τα μελισσοκομικά μαχαίρια και όλα τα πλαστικά δοχεία που τυχόν χρησιμοποιούμε ξεπλένουμε καλά με νερό, ενώ φροντίζουμε η αποθήκη μας να έχει μελισσοστεγανότητα για να μη προσελκύονται μέλισσες από τη γύρω περιοχή.

3) ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΜΕΛΙΟΥ.

Από το Σεπτέμβριο ξεκινά η προσπάθεια για τη διάθεση της παραγωγής μας. Αρκετά από τα καλοκαιρινά μέλια κρυσταλλώνουν γρήγορα, γι' αυτό πρέπει να συντομεύσουμε την περίοδο που παραμένουν στα δοχεία ωρίμανσης (όπου καθαρίζει το μέλι, ωριμάζει με τη βαρύτητα σιγά - σιγά οτιδήποτε έχει περάσει μέσα από το φίλτρο ανεβαίνει στην επιφάνεια). Ακόμη η συσκευασία σε μικρότερα δοχεία και διάθεση απ' ευθείας στον καταναλωτή πρέπει να γίνεται με πειστικό τρόπο για την αγνότητα του κρυσταλλωμένου μελιού, ώστε να γίνει συνείδηση σιγά - σιγά σ' όλους, ότι η κρυστάλλωση είναι ένα φυσικό φαινόμενο και αυτά τα μέλια δεν είναι νοθευμένα ή υποβαθμισμένα.

4) ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

α) Σεμινάρια – εκπαιδεύσεις

Ο μήνας αυτός είναι κατάλληλος για την οργάνωση σεμιναρίων, συνεδρίων, μελισσοκομικών συναντήσεων ή εκπαιδεύσεων που περιλαμβάνουν και πρακτική εξάσκηση αφού οι καιρικές συνθήκες επιτρέπουν τον ευχερή χειρισμό των μελισσιών και παράλληλα υπάρχει σχεδόν σ' όλους τους μελισσοκόμους, άνεση χρόνου.

β) Αναδασώσεις

Δυστυχώς κάθε χρόνο αυτή την εποχή έχουμε συνηθίσει να μοιρολογούμε πάνω από τις στάχτες των κατεστραμμένων από τις πυρκαγιές πευκοδασών μας. Η καταστροφή για τη μελισσοκομία της χώρας μας είναι μεγάλη, όμως από τώρα πρέπει οι τοπικοί μελισσοκομικοί σύλλογοι ν' αναλάβουν πρωτοβουλία ή να βοηθήσουν στο έργο της αναδάσωσης.

Ακόμη ο Σεπτέμβριος είναι κατάλληλη εποχή για την φύτευση νέων εκτάσεων με μελισσοκομικά φυτά και για το σκοπό αυτό οι οργανώσεις των μελισσοκόμων, αλλά και μεμονωμένοι παραγωγοί, πρέπει ν' απευθύνονται στις Δασικές Υπηρεσίες της περιοχής τους για συμβουλές και παραχώρηση δενδρυλλίων από τα Δασικά φυτώρια.

Προετοιμασία για το πεύκο.

Στα τέλη Σεπτεμβρίου ξεκινά η καλύτερη περίοδος για την εκμετάλλευση του πευκόμελου, που διαρκεί μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου.

Αρκετοί μελισσοκόμοι βασίζονται μόνο σ' αυτή την περίοδο για την παραγωγή μελιού. Προϋποθέσεις για την πληρέστερη εκμετάλλευση του πευκόμελου είναι:

1. Έγκαιρη μεταφορά (συνήθως 15 – 20 Σεπτεμβρίου).
2. Μελίσσια με πολλά πλαίσια γόνου.
3. Όσο το δυνατόν μεγαλύτερα αποθέματα γύρης.
4. Μελίσσια «νηστικά» κατά την έκφραση των μελισσοκόμων, δηλ. τρυγημένα.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ο Οκτώβριος είναι ο μήνας του πευκόμελου, είναι επίσης ο μήνας με τις μεγαλύτερες αποδόσεις μελιού στην Ελλάδα .Σχεδόν το 50% του ελληνικού μελιού παράγεται αυτόν τον μήνα. Η εκτίμηση αυτή ισχύει γενικότερα, το ποσοστό όμως έχει μια διακύμανση από χρονιά σε χρονιά που οφείλεται **κυρίως** στην απόδοση άλλων σπουδαίων μελισσοκομικών φυτών όπως **πορτοκάλι, βαμβάκι, θυμάρι, ανοιξιάτικο και πρῶιμο (καλοκαιρινό) πεύκο κ.α.** Όσο πιο πετυχημένες είναι αυτές οι ανθοφορίες, είναι επόμενο ότι μικραίνει το ποσοστό του μελιού που βγαίνει τον Οκτώβριο και το αντίστροφο. Βέβαια και η παραγωγή του Οκτωβρίου επηρεάζει αυτή την διακύμανση, όχι όμως σημαντικά, **γιατί είναι η πλέον σίγουρη και σταθερή περίοδος παραγωγής μελιού στη χώρα μας.**

Οι εκκρίσεις του "εργάτη", του κοκοειδούς *Marcalina hellenica*, είναι πλουσιότερες, το μέγεθος του και οι ανάγκες διατροφής του είναι μεγαλύτερες, επομένως και οι εκκρίσεις που εκμεταλλεύονται οι μέλισσες, **η θερμοκρασία του αέρα** προπαντός όμως η **σχετική υγρασία** σε επίπεδα που ευνοούν το πέταμα και την εργασία των μελισσών στα πεύκα (συλλογή) και στη κυψέλη (επεξεργασία της πρώτης ύλης και μετατροπής της σε μέλι).

Η επιτυχία λοιπόν τον Οκτώβριο στο πεύκο, είναι σχεδόν εξασφαλισμένη, περισσότερο απ' οπουδήποτε αλλού, όσον αφορά τη "βοσκή". Από κει και πέρα θα εξαρτηθεί από την "**δυναμικότητα**" των μελισσιών που είναι αποτέλεσμα της εργασίας του μελισσοκόμου τους προηγούμενους μήνες.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Οι εργασίες αυτού του μήνα επικεντρώνονται στη παραγωγή πευκόμελου για τους περισσότερους μελισσοκόμους. Υπάρχει όμως μεγάλος αριθμός μελισσοκόμων που δεν μεταφέρουν τα μελίσσια τους στα πεύκα, κυρίως λόγω απόστασης ή άλλου λόγου που αφορά τον προγραμματισμό εκμετάλλευσης των μελισσιών.

Ακόμη και για τους μελισσοκόμους που συνηθίζουν να μεταφέρουν κάθε χρόνο τα μελίσσια τους στα πεύκα τον Οκτώβριο, **η κάθε χρονιά έχει κάποιες ιδιαιτερότητες**. (Γι' αυτό είναι χρήσιμη η "ανασκόπηση της χρονιάς" που προηγήθηκε, ώστε να συνδέονται οι χειρισμοί που προτείνονται με τα φετινά δεδομένα και όχι μόνο από τη γενικότερη γνώση και τις εμπειρίες παλαιότερων ετών).

Παραμονή στο πεύκο.

Είναι επόμενο τα μελίσσια που μεταφέρθηκαν στα πεύκα από τα τέλη Ιουλίου - αρχές Αυγούστου, να έχουν "εξαντληθεί" με τον ερχομό του Οκτωβρίου. Είναι γνωστό το μπλοκάρισμα του γόνου στο πεύκο που έχει σαν αποτέλεσμα τη **μη ανανέωση του πληθυσμού των εργατριών μελισσών** και το σημαντικό αδυνάτισμά τους. **Σ' αυτή την κατάσταση τα μελίσσια ούτε ν' αξιοποιήσουν μπορούν τις μελιτώδες εκκρίσεις ούτε και να ξεχειμωνιάσουν επιτυχώς και να "βγούν" γερά την ερχόμενη άνοιξη.**

Σ' αυτή την περίπτωση η σύσταση είναι να **ολοκληρωθούν οι τρυγητοί νωρίς τον Οκτώβριο και να μεταφερθούν τα μελίσσια εκτός πευκοδάσους.**

Η αναζήτηση **γυρεοφόρων ανθοφοριών** είναι επιτακτική ανάγκη. Η ξηρασία όμως έχει επηρεάσει δυσμενώς τις ανθοφορίες της **ερείκης**, του **πολύκομβου** της **ακονιζάς** και άλλων φυτών που θα μπορούσαν να ήταν η λύση στις απαιτήσεις των μελισσιών. Σε κάθε όμως περίπτωση η παρακολούθηση των μελισσιών για το αν μαζεύουν ή όχι γύρη και εν συνεχεία η τροφοδότηση, αν χρειάζεται, με **υποκατάστατο** γύρης και διεγερτικά με αραιό σιρόπι, θα βοηθήσει τα μελίσσια να εκθρέψουν γόνο.

— Για τα μελίσσια που μεταφέρθηκαν στο πεύκο **αργά το Σεπτέμβριο** η κατάσταση είναι διαφορετική. Τα μελίσσια αυτά στερήθηκαν ενδεχομένως το "πετυχημένο πεύκο" τον Αύγουστο, έχουν διατηρήσει όμως ακμαίο τον πληθυσμό τους και γόνο σ' αρκετά πλαίσια, ούτως ώστε να μπορούν άνετα να **παραμείνουν στο πεύκο όλο τον Οκτώβριο και το 1^ο δεκαήμερο του Νοεμβρίου.**

Οι μελισσοκόμοι σ' αυτή την περίπτωση πραγματοποιούν και 2 τρύγους απ' ενός, έχουν δε την προσδοκία ότι τον Νοέμβριο θα βρουν "ανοικτή σουσούρα" για να δυναμώσουν τα μελίσσια.

ΤΡΥΓΟΣ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΣΤΟ ΠΕΥΚΟ

Η σωστή προετοιμασία των μελισσιών για τον Οκτώβριο, είναι: **Δυνατά μελίσσια σε πληθυσμό και γόνο, τρυγημένα και "σφικτά"**. Φυσικά όταν λέμε τρυγημένα μελίσσια ("**νηστικά**"), εννοούμε να μη "**κουβαλάμε**" πλαίσια μόνο με μέλι από το καλοκαίρι στο πεύκο.

Γιατί:

- α) τα νηστικά μελίτσια "τραβούν" καλύτερα στο πεύκο.
- β) φόρτωμα και ξεφόρτωμα γίνονται με λιγότερο κόπο.
- γ) το μέλι που βγαίνει είναι περισσότερο πευκόμελο, άρα αργεί να κρυσταλλώσει.
- δ) στο χρόνο που περιμένουμε να "ξεγονέψουν " τα μελίτσια για να τρυγήσουμε, θα είχαν γεμίσει και τα άδεια πλαίσια που θα αντικαταστήσουν τα πλαίσια με μέλι, άρα έχουμε μεγαλύτερη παραγωγή.

Όταν λέμε "σφικτά" μελίτσια, εννοούμε, τόσα πλαίσια στο μελίτσι, όσα καλύπτονται καλά από μέλισσες. Δηλαδή ο αριθμός των πλαισίων, δεν καθορίζεται από τις συνήθειες ή τις επιθυμίες των μελισσοκόμων, ούτε από τις αναμνήσεις παλαιότερων ετών, ούτε φυσικά από εγωιστικούς λόγους "να φαίνονται τα μελίτσια μας δυνατά από μακριά στους άλλους". **Ο πληθυσμός καθορίζει τον αριθμό των πλαισίων, γιατί οι μέλισσες με λιγότερα πλαίσια:**

- α) θα βγάλουν το ίδιο και περισσότερο μέλι.
- β) θα επεξεργασθούν , θα εξατμίσουν και θα ωριμάσουν το μέλι γρηγορότερα
- γ) ο τρυγητός θα είναι ευκολότερος (λιγότερα πλαίσια - καλύτερα σφραγισμένα).
- δ) Η ποιότητα του μελιού καλύτερη και η ποσότητα του κεριού μεγαλύτερη
- ε) Καλύτερη περιποίηση των πλαισίων και καθαρισμό τους από άρρωστες προνύμφες και μούμιες, αυγά και προνύμφες κηρόσκωρου κλπ.

Τα' ανωτέρω δεν σημαίνουν ότι πρέπει να φτάνουμε σε υπερβολές και να περιορίζουμε μελίτσια που φυσιολογικά καλύπτουν 18 - 20 πλαίσια, σ' ένα όροφο. Είναι σίγουρο όμως ότι τον Οκτώβριο στο πεύκο δεν πρέπει ν' αφήνουμε μελίτσια που μετά βίας καλύπτουν 12 - 13 πλαίσια, με ολόκληρο όροφο. Πολύ περισσότερο μελίτσια των 15 - 20 πλαισίων, να τα δίνουμε και άλλον όροφο, με την προσδοκία ότι θα γεμίσει μέλι.

ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ

- Η μοναδική περίπτωση εμφάνισης μελισσιών με 30 πλαίσια τον Οκτώβριο στο πεύκο είναι όταν συνενώνουμε 2 μελίτσια που το καλοκαίρι είχαν με επιτυχία το καθένα, έναν όροφο. Είναι μία τεχνική (που στηρίζεται κι' αυτή στον κανόνα του "σφικτού " μελισσιού) που εφαρμόστηκε πειραματικά στη χώρα μας με καλά αποτελέσματα. **Περισσότερο μέλι και γόνο σε μεγαλύτερη έκταση** απ' ότι αθροιστικά τα δύο μελίτσια αν δεν τα συνενώσουμε. (στους πειραματισμούς κρατήθηκε μία μόνο βασίλισσα).
- Ο πρώτος τρύγος αν γίνεται πριν τις 15 Οκτωβρίου είναι "ληστρικός". Δεν τρυγιούνται μόνο τα πλαίσια που έχουν γόνο (συνήθως 1 - 3).
- Τα πλαίσια αυτά που είναι λογικό να έχουν στεφανώματα με ανθόμελα ή και ποσότητες γύρης, σημαδεύοντας ούτως ώστε να μη τρυγηθούν στον τελευταίο τρύγο. Μ' αυτόν τον τρόπο:
 - α) παίρνουμε πιο καθαρό πευκόμελο στον δεύτερο τρύγο.

β) αφήνουμε για το χειμώνα πλαίσια με ανθόμελα και γύρη, που είναι πιο κατάλληλα για χειμερινές τροφές.

Αν δεν τα σημαδεύουμε (με μαρκαδόρο) είναι πιθανό να μη τα ξεχωρίζουμε στο τέλος Οκτωβρίου, γιατί τότε ο γόνος θα λείπει εντελώς από τα μελίσσια.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΡΙΟΥ

Το κερύ της μέλισσας είναι ένα μοναδικό και πολύτιμο προϊόν. Η ζήτησή του είναι σταθερή, χρησιμοποιείται στη χώρα μας από την αρχαιότητα σε πολλές εφαρμογές και αυτοί που το χρειάζονται περισσότερο είναι οι ίδιοι μελισσοκόμοι που το παράγουν.

Η σωστή τεχνική ν' ανανεώνουμε τακτικά τις κηρήθρες των μελισσιών μας αφ' ενός και η μη αξιοποίηση όλου του κεριού αφ' ετέρου, έχει σαν αποτέλεσμα η ζήτηση του κεριού να είναι μεγαλύτερη από την εγχώρια προσφορά, με αποτέλεσμα να πραγματοποιούνται εισαγωγές από τρίτες χώρες Κίνα, Κεντρική Αφρική κλπ. Τα τελευταία χρόνια η τιμή αγοράς του κεριού αυξήθηκε σημαντικά και οι δαπάνες για την αγορά φύλλων κηρήθρας σε μια μελισσοκομική επιχείρηση είναι σοβαρό στοιχείο του κόστους παραγωγής μελιού.

Παλαιότερα όταν οι εγχώριες κυψέλες στη χώρα μας ήταν σε κοινή χρήση, η παραγωγή του κεριού ήταν μεγαλύτερη και η ζήτηση από τους μελισσοκόμους μικρή, αφού δεν χρειάζονταν φύλλα κηρήθρας. Έτσι πολλές μελισσοκομικές οικογένειες κρατούσαν το κερύ που έβγαζαν, για πολλά χρόνια, για να το χρησιμοποιήσουν σε μια έκτακτη ανάγκη, γάμο των παιδιών κλπ. Σήμερα όμως πρέπει ν' αξιοποιήσουμε αμέσως όλο το κερύ, αφού όπως είπαμε οι ανάγκες σε φύλλα κηρήθρας είναι αυξημένες. Ατυχώς σε πολλές περιοχές της χώρας μας δεν αξιοποιείται το κερύ, είτε γιατί δεν υπάρχει ντόπια βιοτεχνία κατασκευής φύλλων κηρήθρας, είτε γιατί θεωρείται πολύ μικρό έσοδο για ν' ασχοληθούν μ' αυτό οι μικροί ιδίως μελισσοκόμοι.

Ο Οκτώβριος είναι επίσης ο μήνας παραγωγής κεριού. Από τη μια μεριά του "ξελεπιδιάσματος" από τον τρύγο κι' από την άλλη η απομάκρυνση των πολυχρησιμοποιημένων κηρήθρων που γίνεται με τον τελευταίο τρύγο στο πεύκο.

Επαναλαμβάνω ότι οι παλιές κηρήθρες πηγαίνουν για λιώσιμο, οι σκούρες αλλά καφέ κηρήθρες επιστρέφονται στα μελίσσια και οι άσπρες φρεσκοκτισμένες διατηρούνται στην αποθήκη για να χρησιμοποιηθούν την άνοιξη.

Αν ξεχειμωνιάσουμε στο πεύκο ή σε περιοχές με πολύ υγρασία τότε μπορούμε να αφήσουμε "ακριανές κηρήθρες" δύο παλιές που θα τις απομακρύνουμε την άνοιξη. Ο λόγος γιατί η μελισσόσφαιρα τον χειμώνα σχηματίζεται στις μεσαίες κηρήθρες και οι δύο ακριανές "μουχλιάζουν" και καταστρέφονται από την περίσσεια υγρασίας.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

Αμερινάνικη σηψηγονία. Οι σηψηγονίες εμφανίζονται τους θερινούς μήνες, όμως το φθινόπωρο στο πεύκο είναι εύκολο να διαπιστώσουμε προσβολές που ξέφυγαν της προσοχής μας. Όταν φυσιολογικά στο τέλος Οκτωβρίου δεν

υπάρχει γόνος στα μελίσινα, ο προσβεβλημένος από αμερικάνικη σηψηγονία **παραμένει** και είναι εύκολο να το διαπιστώσει ο μελισσοκόμος που βγάζει πλαίσια από τρύγο. Το μέλι από τέτοιες κυψέλες είναι **κατάλληλο για κατανάλωση**, όμως τα πλαίσια πρέπει να τρυγιούνται στο τέλος και εν συνεχεία να καταστρέφονται με φωτιά.

Νοζεμίαση. Η εμφάνιση της νοζεμίαςης εντοπίζεται στους ανοιξιάτικους συνήθως μήνες. Τα σπόρια όμως της νοζεμίαςης υπάρχουν στο μελίσι και γι' αυτό είναι πιο αποτελεσματικό να γίνεται προληπτική χορήγηση των φαρμάκων από το φθινόπωρο **για τις περιοχές όμως που η ασθένεια εμφανίζεται συχνά** είναι δηλαδή **ενδημική**. Η φθινοπωρινή αντιμετώπιση σε συνδυασμό με ανοιξιάτικη έχει τα καλύτερα αποτελέσματα. Αν κάνουμε μόνο μία χορήγηση φαρμάκων, τότε η φθινοπωρινή είναι προτιμότερη από την ανοιξιάτικη.

Για τις υπόλοιπες περιοχές που η ασθένεια είναι σπάνια ή δεν εμφανίζεται συχνά, χορηγούμε θεραπευτική αγωγή μόνον όταν εμφανισθούν τα πρώτα συμπτώματα της νοζεμίαςης την άνοιξη.

Βαρρόα. Το μπλοκάρισμα του γόνου τον Οκτώβριο στα πευκοδάση είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την καταπολέμηση της βαρρόα. Κατά την προσωπική μου άποψη το μπλοκάρισμα του γόνου αυτή την περίοδο, είναι πλέον πλεονέκτημα και όχι σοβαρό μειονέκτημα όπως εθεωρείτο προ 20ετίας, πριν δηλαδή από την εμφάνιση της βαρρόα στη χώρα μας.

Η παρουσία όλων των ακάρεων πάνω στις μέλισσες, οι σχετικά υψηλές θερμοκρασίες που επιτρέπουν την δράση των ακαρεοκτόνων,

το μεγάλο χρονικό διάστημα από τον επόμενο τρυγητό, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για την σωστή αντιμετώπιση.

Η πρόσφατη όμως διαπίστωση ότι η βαρρόα ανέπτυξε ανθεκτικότητα στο Φλουβαλινείτ (MAVRİK), μας αναγκάζει να είμαστε πιο προσεκτικοί, πιο συνεπείς και να μη παραλείπουμε την περίοδο αυτή να καταπολεμούμε το άκαρι με ένα εγκεκριμένο ακαρεοκτόνο. Δυστυχώς η έρευνα μέχρι στιγμής δεν μπορεί να συστήσει φάρμακο ισάξιο του Φλουβαλινείτ, τόσο σε αποτελεσματικότητα όσο και σε δαπάνη και ευκολία εφαρμογής. Η χρήση πάντως περισσότερων του ενός ακαρεοκτόνου είναι σκόπιμη. Ελπίδες δίνει τώρα τελευταία η χρήση του οξαλικού οξέος.

Ανθοφορίες του μήνα

Λίγα είναι τα μελισσοκομικά φυτά του Οκτωβρίου. **Η σουσούρα** (φθινοπωρινό ρείκι) λόγω της ξηρασίας είναι σίγουρο ότι θ' αποδώσει μετά τον Οκτώβριο και αφ' όσον προηγηθούν βροχές. **Η κουμαριά** προς το τέλος του μήνα σ' ορισμένες περιοχές ίσως είναι η λύση. Η **ακονιζά** (σκοτζάρι) πρέπει κι' αυτή να υπολογίζεται αυτόν τον μήνα μόνο εφ' όσον έχουμε έστω και μικρού ύψους βροχές.

Ο **αρκουδόβατος** στα πευκοδάση ή και αλλού είναι σπουδαίο φυτό (λέγεται έτσι γιατί ο αναρριχόμενος εύκαμπτος κορμός του, φέρει φοβερά αγκάθια που δημιουργούν σοβαρές πληγές στα χέρια των απρόσεκτων).

Ο **κρόκος** είναι επίσης σπουδαίο μελισσοκομικό φυτό για τις περιοχές όμως που καλλιεργείται (Δυτ. Μακεδονία). Στα παραθαλάσσια μέρη, το **αρμυρίκι** φθινοπωρινής άνθισης είναι μια βοηθητική λύση στο πρόβλημα κυρίως της κάλυψης των αναγκών των μελισσιών για γύρη.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

«Μήνας, συνδυετικός κρίκος, δύο παραγωγικών περιόδων, αυτής που έληξε και της επόμενης που θα ακολουθήσει».

Οι μελισσοκομικοί χειρισμοί του Νοεμβρίου διακρίνονται γενικά σε δύο κατηγορίες:

- Την ολοκλήρωση των εργασιών που σχετίζονται με την παραγωγική περίοδο που έληξε ή που λήγει το αργότερο στο πρώτο 10ήμερο του Νοεμβρίου και
- Την προετοιμασία των μελισσοσμηνών για την επόμενη παραγωγική περίοδο που έρχεται, με4 πρώτο μέλημα τη δημιουργία συνθηκών κατάλληλων για καλό ξεχειμώνασμα.

Εξαιτίας της μεγάλης παραλλακτικότητας των κλιματικών συνθηκών και της μελισσοκομικής χλωρίδας των διαφόρων περιοχών της χώρας μας, οι εργασίες διαφέρουν ανάλογα με τις απαιτήσεις των μελισσοκόμων και την εξισορρόπηση των αναγκών ανάμεσα στις συνθήκες για εκτροφή γόνου και τις απαραίτητες προϋποθέσεις για καλό ξεχειμώνασμα. Μ' άλλα λόγια, ενώ

στα ψυχρότερα κλίματα της χώρας μας, πρέπει ν' αρχίσουν οι εργασίες προετοιμασίας των μελισσιών για το χειμώνα, στα πιο ζεστά μέρη, όπου ο Νοέμβριος είναι ήπιος κατά κανόνα, φροντίδα των μελισσοκόμων πρέπει να είναι η δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για εκτροφή γόνου. Σε πολλές περιοχές όπου ο Νοέμβριος παρουσιάζει συχνά διαφορετικά πρόσωπα, άλλοτε δριμύς χειμωνιάτικος και άλλοτε ήπιος φθινοπωρινός, ο σώφρων μελισσοκόμος λαμβάνει υπ' όψιν του τη δυσμενέστερη περίπτωση, προετοιμάζει τα μελίσσια του για τον επερχόμενο χειμώνα, αλλού είναι και έτοιμος να επωφεληθεί από ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες και εκμετάλλευση όψιμων ανθοφοριών για εκτροφή γόνου και ανανέωση του πληθυσμού.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΠΟΥ ΕΛΗΞΕ.

Α΄ Αποθήκευση και προστασία των κηρήθρων.

Οι κηρήθρες σε μια επιχείρηση μελισσοκομική αποτελούν σπουδαίο μέρος του μελισσοκομικού κεφαλαίου και βασικός παράγοντας επιτυχίας.

Δεν είναι ανώφελο να επαναλάβω την άποψη καταξιωμένων διεθνώς επιστημόνων – μελισσοκόμων ότι «Οι παραγωγικές βασίλισσες και οι καλοκτισμένες κηρήθρες είναι το Α και το Ω της επιτυχίας στη μελισσοτροφία».

Με το τέλος των τρυγητών οι κηρήθρες των μελιτοθαλάμων αλλά και οι κηρήθρες από τους εμβρυοθαλάμους (φωλιές) που περισσεύουν και δεν καλύπτονται από τον εναπομείναντα πληθυσμό των μελισσών, δεν επιστρέφονται ή αφαιρούνται αντίστοιχα από τα μελίσσια και αποθηκεύονται.

Εάν πρέπει να επιστρέψουμε κάποιες απ' αυτές αμέσως μετά την φυγοκέντριση του μελιού, διαλέγουμε σκουρόχρωμες και όσες έχουν κάποια ποσότητα γύρης.

Στην διαδικασία της αποθήκευσης είναι χρήσιμο να γίνεται κάποια διαλογή και να ξεχωρίζουμε τις κηρήθρες ως εξής:

- 1) **Κατάλληλες και ακατάλληλες.** Ακατάλληλες είναι οι κηρήθρες μετά από πολυετή χρήση και πολλαπλές εκτροφές γόνου με αποτέλεσμα η διάμετρος των κελιών να έχει μικρύνει εμφανώς. Επίσης ακατάλληλες είναι και όσες έχουν σπάσει στη φυγοκέντριση και έχει αποσπασθεί κάποιο κομμάτι ή έχει κοπεί το σύρμα. Καινούργιες κηρήθρες που κόβονται κατά μήκος του επάνω σύρματος, χωρίς αυτό να σπάσει ή να λείπει τμήμα κηρήθρας, τις διορθώνουμε πιέζοντας ελαφρά, με τα δάκτυλα, οι μέλισσες θ' αναλάβουν αργότερα να τις επανασυγκολλήσουν, με μοναδική ζημιά τη μετατροπή μερικών εργατικών κελιών σε κηφηνοκελλιά.
- 2) **Σκουρόχρωμες και ανοιχτόχρωμες.** Τις σκουρόχρωμες θα τις χρησιμοποιήσουμε νωρίς την Άνοιξη σαν πιο ζεστές, ενώ τις άσπρες

στα τέλη της Άνοιξης και το καλοκαίρι εναρμονιζόμενοι με τις προτιμήσεις των ίδιων των μελισσιών που είναι αντίστοιχες.

3) Κηρήθρες άδειες και κηρήθρες με γύρη ή μέλι. Αρκετές φορές έχουμε μέσα στα μελίσσια περισσότερες κηρήθρες που προστέθηκαν από κακό υπολογισμό ή σαν συνέπεια της σμίκρυνσης του όγκου του μελισσιού τώρα το Νοέμβριο. Αυτές τις αποθηκεύουμε αμέσως, μαζί με ενδεχόμενα άλλες κηρήθρες που δε χρησιμοποιήθηκαν στην χρονιά που τελειώνει. Τις κηρήθρες που έχουν γύρη τις επιστρέφουμε στα μελίσσια αμέσως μετά τον τρυγητό για τρεις λόγους.

- Είναι οι πρώτες που θα προσβάλει ο κηρόσκωρος.
- Για να χρησιμοποιήσουν οι μέλισσες την γύρη που έχουν μεγάλη ανάγκη στους επόμενους μήνες.
- Για να μη «μουχλιάσουν» οι κηρήθρες. Η μούχλα πάνω στην γύρη σε κηρήθρες που δεν τις προστατεύουν οι μέλισσες οφείλεται στην ανάπτυξη μυκήτων και κυρίως του μύκητα *Pericystis alvei*. Οι σπόροι του μύκητα αυτού βλαστάνουν μόνο σε θερμοκρασίες κάτω των 20° C , έτσι δεν εμφανίζονται την άνοιξη ή το καλοκαίρι στο μελίσσι όπου η θερμοκρασία διατηρείται πάνω από 30° C, αλλά το χειμώνα είτε στις ακριανές κηρήθρες που δεν καλύπτουν οι μέλισσες και βοηθά σ' αυτό η περίσσεια υγρασίας που δημιουργείται στην κυψέλη από την κατανάλωση μελιού και κακό αερισμό, είτε στις αποθηκευμένες κηρήθρες που διατηρούνται σε δροσερούς χώρους. Η βλάστηση των σπορίων του μύκητα καλύπτει όλη τη γύρη, την καταστρέφει και ενδεχομένως αχρηστεύεται και η κηρήθρα.

Τις κηρήθρες με μέλι που έμειναν μετά το φυγοκέντρισμα πριν τις αποθηκεύσουμε τις επιστρέφουμε στα μελίσσια για ν' αφαιρέσουν οι μέλισσες το λεπτό στρώμα μελιού, να τις «γλείψουν» όπως λένε χαρακτηριστικά οι μελισσοκόμοι. Η εργασία αυτή γίνεται για ν' αποφύγουμε τη γρήγορη κρυστάλλωση του μελιού την επόμενη χρονιά όταν ξαναχρησιμοποιήσουμε τις κηρήθρες. Ο χειρισμός όμως αυτός έχει δύο σοβαρά μειονεκτήματα. Την πρόσθετη εργασία που απαιτείται για την τοποθέτηση και αφαίρεση μετά από 2 – 3 μέρες των πλαισίων και δεύτερον την πιθανή περίπτωση να έχουν βάλει οι μέλισσες νέκταρ στις περισσότερες απ' αυτές με αποτέλεσμα να είναι ακατάλληλες για την αποθήκευση αλλά ούτε και χρόνος ή δυνατότητα να υπάρχει για τη μετατροπή σε μέλι. Μερικοί μελισσοκόμοι για ν' αποφύγουν το δίλημμα αφήνουν τους ορόφους με τις τρυγημένες κηρήθρες για μερικές ώρες δίπλα στο μελισσοκομείο. Αυτό όμως είναι πολύ επικίνδυνο γιατί κι' αν ακόμη δεν υπάρχουν κοντά ξένα μελίσσια, η πιθανότητα να προκληθεί λεηλασία στα μελίσσια μας είναι πολύ μεγάλη.

Συνιστάται:

- Τρυγημένες κηρήθρες από μέλια που κρυσταλλώνουν πολύ αργά, όπως πεύκο, έλατο, θυμάρι να τις αποθηκεύουμε αμέσως.
- Τρυγημένες κηρήθρες από μέλια που κρυσταλλώνουν γρήγορα όπως βαμβάκι, ερείκη, πολύκομβο, ηλιάνθο κλπ. να τις δίνουμε για 2 – 3 μέρες στα μελίσσια, αργά το απόγευμα, πολλές μαζί (10 – 20 σε ένα

μελίσι) και να τις αφαιρούμε αφού διαπιστώσουμε ότι έχουν πάρει όλο το μέλι οι μέλισσες και δεν έχουν προσθέσει νέκταρ ή δεν έχει γεννήσει η βασίλισσα.

Β΄ Παραγωγή κεριού – αξιοποίηση παλιών κηρήθρων και απολεπίσμάτων του τρυγητού.

Η παραγωγή κεριού στη χώρα μας είναι μικρή και δεν καλύπτει ούτε τις ανάγκες της μελισσοκομίας. Η μικρή παραγωγή οφείλεται:

- 1) Στη μη ολοκληρωμένη αξιοποίηση του κεριού από παλιές κηρήθρες, απολεπίσματα κλπ.
- 2) Στην έλλειψη εργαστηρίων επεξεργασίας των ανωτέρω πρώτων υλών για την εξαγωγή καθαρού κεριού.
- 3) Στην χαμηλή τιμή παραγωγού του κεριού .
- 4) Στον εξαφανισμό (λόγω και της βαρρόα) των «άγριων» (ελευθέρων) μελισσοσμηνών.

Σε σύγκριση με την προπολεμική περίοδο η παραγωγή είναι μικρότερη λόγω της αντικατάστασης εγχωρίων κυψελών με πλαίσιο κυψέλες.

Πέραν των γενικότερων οικονομικών λόγων για τους οποίους επιβάλλεται η αύξηση της παραγωγής κεριού ο κάθε μελισσοκόμος έχει συμφέρον να παράγει ο ίδιος το κεριό που χρησιμοποιεί για την κατασκευή φύλλων κηρήθρας και για έναν επιπλέον λόγο ότι είναι σίγουρος για την καθαρότητα (υπολείμματα ακαρεοκτόνων κυρίως) του κεριού.

Υπάρχει δυνατότητα αύξησης της εγχώριας παραγωγής κεριού καλής ποιότητας όταν:

- 1) Οι παλιές κηρήθρες και τα απολεπίσματα επεξεργάζονται χωριστά.
- 2) Δημιουργηθούν βιοτεχνίες επεξεργασίας κεριού σε περισσότερες περιοχές.
- 3) Γενικευθεί η χρήση 9 πλαισίων αντί των 10 στους μελιτοθάλαμους που είναι πολλαπλώς ωφέλιμη.

Γ΄ Ωρίμανση - Συσσκευασία μελιού

Η παραγωγή μελιού του προηγούμενου μήνα και ιδιαίτερα αυτή που θα διατεθεί απ' ευθείας από τον παραγωγό στην κατανάλωση, πρέπει να τύχει κάποιας φροντίδας, ν' αφεθεί δηλαδή στα δοχεία

ωρίμανσης τουλάχιστον 10 μέρες, ώστε να «καθαριστεί» καλά και στη συνέχεια να συσκευασθεί στα μικρότερα δοχεία προς διάθεση. Εάν μάλιστα ο μελισσοκόμος χρησιμοποιήσει γυάλινα βάζα, είναι σίγουρο ότι θα τύχει καλύτερης υποδοχής το μέλι του από τους καταναλωτές. Η σωστή ωρίμανση του μελιού, η αφαίρεση του αφρού που παρατηρείται και η κατά το δυνατόν διάθεση των διαφόρων κατηγοριών ξεχωριστά, ευνοεί τον ίδιο τον παραγωγό, αλλά και βελτιώνει την εικόνα του μελιού στο ευρύ καταναλωτικό κοινό.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΙΣΣΟΣΜΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ.

Α' Φροντίδα για ανανέωση του πληθυσμού.

Η μέριμνα για μεταφορά των μελισσιών σε όψιμες ανθοφορίες για την εκτροφή γόνου και την ανανέωση του πληθυσμού των μελισσιών είναι ίσως το σπουδαιότερο μέλημα του μελισσοκόμου αυτόν τον μήνα.

Αν μάλιστα είχε μεταφερθεί στα πεύκα από το Σεπτέμβριο και τα μελίσσια παρέμειναν αγόνευτα τον προηγούμενο μήνα, τότε επιβάλλεται η έξοδος των μελισσιών από τα πευκοδάση και η αναζήτηση ανθοφορίας ερείκης, πρῶιμης κουμαριάς ή πολύκομπου.

Αποφασιστικός παράγων για την εκτροφή γόνου είναι η ύπαρξη γύρης ενώ αρκετές φορές τροφοδοτούμε ελαφρά για διέγερση ωτοκίας.

- Η διεγερτική αυτή τροφοδότηση πρέπει να γίνεται πολύ προσεκτικά, γιατί είναι πιθανή η πρόκληση λεηλασίας, να είναι σύντομη ίσα – ίσα να επεκταθεί ο γόνος σε 4 – 5 πλαίσια, να φροντίζουμε να μη καταναλώνουν οι μέλισσες τ' αποθέματα μελιού, γιατί μια ξαφνική μεταστροφή του καιρού θα έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια από πείνα μελισσιών που έχουν ξοδέψει το μέλι τους για τη διατροφή του γόνου.
- Σε αστικές ή ημιαστικές περιοχές τα μελίσσια επωφελούνται αυτή την εποχή από την άνθηση του δενδρολίβανου και της μουσμουλιάς που, όπως έχουμε γράψει αρκετές φορές, προσφέρουν γύρη και νέκταρ.

Ε' Έλεγχος για ασθένειες

Τόσο κατά τη διάρκεια του τρυγητού τον προηγούμενο μήνα, αλλά και στις αρχές Νοεμβρίου πρέπει να ελέγξουμε προσεκτικά τα μελίσσια μας για την ύπαρξη και αντιμετώπιση ασθενειών.

- Εάν τα μελίσσια μας δεν έχουν γόνο (συνηθισμένη περίπτωση στα πευκοδάση) και οι θερμοκρασίες του αέρα διατηρούνται πάνω από 12° C, τότε η αντιμετώπιση της Βαρρόα με ακαρεοκτόνα σε υγρή μορφή είναι πολύ αποτελεσματική. Αν θέλουμε να εξακριβώσουμε μόνοι μας το βαθμό προσβολής των μελισσιών μας από τη βαρρόα, τότε πιάνουμε αρκετές

μέλισσες από ένα πλαίσιο και τις εξετάζουμε στο κάτω μέρος της κοιλιάς. Η βαρρόα είναι μισοκρυμμένη ανάμεσα στα χωρίσματα της κοιλιάς της μέλισσας απ' όπου τρέφεται. Χρειάζεται βέβαια νεανικό μάτι, αλλά αν επιμείνουμε θα τη διακρίνουμε. Η συχνότητα εμφάνισης βαρρόα σε μέλισσες θα μας δώσει πρόχειρα μια ιδέα του βαθμού προσβολής.

Η χρησιμοποίηση δύο διαφορετικών ακαρεοκτόνων σε διάστημα δύο τριών ημερών είναι σκόπιμη (π.χ. περιζίν και διάλυμα φλουβαλινέιτ σε νερό).

- Σε περιοχές όπου η νοζεμίαση προκαλεί κάθε χρόνο ζημιές, είναι σκόπιμη και πιο αποτελεσματική φθινοπωρινή αντιμετώπιση, με την τροφοδότηση με φουμιντίλ, σύμφωνα με τις οδηγίες που αναγράφονται στη συσκευασία του αντιβιοτικού αυτού. Στη χώρα μας δεν κυκλοφορεί το Fumidil B από το 2004.
- Γ' Συνένωση αδύνατων μελισσιών – απομάκρυνση γηρασμένων και εξαντλημένων βασιλισσών.**

Αδύνατα σμήνη κάτω από 4 πλαίσια πληθυσμού, συνενώνονται. Κρατούμε την καλύτερη βασίλισσα. Εξετάζουμε τις βασίλισσες σ' όλα τα αδύνατα μελίσσια. Παλιά μελίσσια με βασίλισσες πάνω από 2 ετών ηλικίας, που αδυνάτισαν σημαντικά, είναι προφανές ότι το φταίξιμο είναι η εξάντληση των βασιλισσών και είναι προτιμότερο να απομακρύνουμε τη βασίλισσα και να συνενώσουμε το σμήνος με άλλο (συνήθως αδύνατο αλλά με νέα βασίλισσα), τώρα το Νοέμβριο, παρά να το αφήσουμε να ξεχειμωνιάσει με αμφίβολα αποτελέσματα. Είναι προφανές ότι όψιμες παραφυάδες με 3 – 4 πλαίσια πληθυσμό και 1 – 2 πλαίσια γόνου αυτή την εποχή, είναι σε θέση να ξεχειμωνιάσουν ικανοποιητικά, χάρις στην αυξημένη ζωτικότητα που έχουν σε σχέση με τα παλιά μελίσσια.

- **Συνθήκες για καλό ξεχειμώνιασμα**

Βασικές αρχές για καλό ξεχειμώνιασμα είναι:

1. Παρουσία **παραγωγικής βασίλισσας**.
2. **Πληθυσμός** μελισσιών που αποτελείται στο μεγαλύτερο μέρος από **νέες μέλισσες** που εκκολάφθηκαν αργά το φθινόπωρο.
3. **Αρκετά αποθέματα τροφών** σωστά τοποθετημένα στην κυψέλη. Ανάλογα με τη δριμύτητα και τη διάρκεια του χειμώνα κάθε μελισσοκόμος στη δική του περιοχή γνωρίζει τον ελάχιστο αριθμό πλαισίων με μέλι που πρέπει ν' αφήσει στα μελίσσια του. Όμως και για τις πλέον ευνοϊκές συνθήκες της χώρας μας, δεν πρέπει ν' αφήνουμε λιγότερα από 4 πλαίσια μελιού για κάθε μελίσσι. Προσοχή χρειάζεται να μη τοποθετηθούν στη μέση της γονοφωλιάς πλαίσια με μέλι σφραγισμένο σ' όλη την επιφάνειά του. Είναι δυνατόν να λειτουργήσει αργότερα μέσα στο χειμώνα σαν διάφραγμα και να έχει αντίθετα αποτελέσματα

απ' ότι προσδοκούμε. Τέτοια πλαίσια τοποθετούνται στην άκρη της κυψέλης.

4. Υγιή μελίσσια

5. Προφύλαξη των μελισσιών από την έκθεσή τους σε ψυχρούς ανέμους. **Υπήνεμα, προσήλια μέρη με νότια έκθεση** είναι ιδανικά.
6. Προστασία από ποντικούς ή άλλους **ενοχλητικούς παράγοντες**.
7. **Περιορισμός της εισόδου** και αφαίρεση των πλαισίων που δεν καλύπτουν οι μέλισσες προτού δημιουργήσουν τη χειμωνιάτικη μελισσόσφαιρα.
8. Τοποθέτηση των μελισσιών σε μέρη όπου **δεν υπάρχει πολύ υγρασία και δεν κινδυνεύουν από ενδεχόμενες πλημμύρες**. Αποφυγή τοποθέτησης τους δίπλα σε ποτάμια ή αρδευτικά αυλάκια που έχουν την πιθανότητα να ξεχειλίσουν.

ΆΛΛΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Αγοραπωλησία μελισσιών.

Ο Νοέμβριος είναι κατάλληλος μήνας για αγορά σμηνών. Στη χώρα μας πραγματοποιούνται αγορές κυρίως από μελισσοκόμους της Νότιας και νησιώτικης Ελλάδας, που αυτή την εποχή έχουν την δυνατότητα ν' αναπτύξουν γρηγορότερα τα σμήνη, λόγω των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών.

Ο Νοέμβριος είναι δροσερός, αν όχι ψυχρός μήνας, τα μελίσσια επομένως δεν κινδυνεύουν από υπερβολική θέρμανση στις πολύωρες μεταφορές.

Τι πρέπει να προσέχουν όσοι αγοράζουν μελίσσια:

1. Να εξετάζουν ένα – ένα τα μελίσσια που προμηθεύονται για την ύπαρξη τυχόν ασθενειών γόνου, την παρουσία αρτιμελούς και ζωηρής βασίλισσας.
2. Οι κηρήθρες να μην είναι πολύ παλιές και η διάταξη του γόνου και των τροφών στο σύνολο των κηρηθρών να έχει σφαιρική μορφή (κάτι που σημαίνει ότι δεν έχουν αφαιρεθεί ή προστεθεί πλαίσια πρόσφατα).
3. Είναι προτιμότερο ν' αγοράζουν μόνο τα πλαίσια και το σμήνος, να έχουν δηλαδή δικές τους κυψέλες για τη μετάγγιση των σμηνών. Μ' αυτό τον τρόπο ελέγχουν πλαίσιο – πλαίσιο τα μελίσσια που αγοράζουν και δεν μεταφέρουν, με τις παλαιωμένες συνήθως κυψέλες του πωλητή, μολύσματα διαφόρων ασθενειών (ασκόσφαιρα κλπ.) στην περιοχή τους.

Τι πρέπει να έχουν υπ' όψιν τους όσοι πωλούν μελίσσια.

- a) Να μη διαθέτουν προς πώληση μελίσσια που γνωρίζουν ότι είναι άρρωστα ή ορφανά.

β) Να φέρονται γενικώς με ειλικρίνεια και αλληλεγγύη στους συναδέλφους τους αγοραστής.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

«Ο μήνας με τη μεγαλύτερη κατανάλωση μελιού»

Αν για όλους τους άλλους μήνες του έτους προέχει η περιποίηση και φροντίδα για τα μελισσοσμήνη, η αναζήτηση κατάλληλης ανθοφορίας ή η εργασία μέσα στη μελισσοκομική αποθήκη για τη συντήρηση και την ανανέωση του μελισσοκομικού υλικού, για το μήνα Δεκέμβριο κυριότερο μέλημά μας είναι η διάθεση της παραγωγής μελιού, που με τόσο κόπο και αγωνία και με τη συνεργασία της μέλισσας, του μελισσοκόμου και της ελληνικής φύσης προσφέρεται στον Έλληνα καταναλωτή.

Ήδη από τα τέλη του προηγούμενου μήνα ο μελισσοκόμος πρέπει να έχει διαλέξει την περιοχή όπου θα ξεχειμωνιάσουν τα μελίσσια του με πρόβλεψη αφ' ενός την προστασία τους από τους ψυχρούς ανέμους και την υπερβολική υγρασία, αφ' ετέρου την ύπαρξη ανθοφοριών κατάλληλων να προσφέρουν γύρη κυρίως αλλά και νέκταρ στις ηλιόλουστες μέρες και ώρες του Δεκεμβρίου.

Είναι νωρίς ακόμη να ανησυχήσουμε για την ύπαρξη αποθεμάτων μελιού εάν βέβαια με τα τέλη του φθινοπώρου είχαμε φροντίσει για την ύπαρξη ικανών αποθεμάτων για τις ανάγκες του μελισσιού το χειμώνα. Όμως η φρέσκια γύρη είναι αποφασιστικός παράγοντας για την έναρξη ή συνέχιση της εκτροφής γόνου, αν και ο μήνας Δεκέμβριος μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ο μήνας με το λιγότερο γόνο στα μελίσσια. Σε πολλές περιοχές της χώρας μας ο γόνος απουσιάζει εντελώς, ενώ στις πιο ζεστές και πρώιμες περιοχές η ύπαρξη 2 – 3 πλαισίων με γόνο είναι συνηθισμένο φαινόμενο.

ΞΕΧΕΙΜΩΝΙΑΣΜΑ ΣΤΟ ΠΕΥΚΟ

Πολλοί μελισσοκόμοι ιδιαίτερα μεταφέρθηκαν στο πεύκο αργά το φθινόπωρο προτιμούν να αφήσουν τα μελίσσια τους και το Δεκέμβριο στα πευκοδάση. Η πρακτική αυτή έχει το πλεονέκτημα της μικρής κατανάλωσης των αποθεμάτων του μελιού και αρκετές φορές την αύξηση τους, αφού οι μελιττοεκκρίσεις του «εργάτη» μετά από τη μικρή διακοπή του Νοεμβρίου ξαναρχίζουν στις αρχές Δεκεμβρίου. Το μειονέκτημα όμως είναι η καθυστέρηση των μελισσιών στην εκτροφή του γόνου αφού στις περισσότερες περιοχές των πευκοδασών απουσιάζουν γυρεοφόρα φυτά, όπως το φθινοπωρινό ρέικι και η κουμαριά, τα οποία αυτή την εποχή σε άλλες περιοχές με το νέκταρ και τη γύρη που προσφέρουν στις μέλισσες, συντελούν στην διατήρηση από τα μελίσσια ικανής έκτασης γόνου για την ανανέωση του πληθυσμού και την αντικατάσταση των χειμερινών απωλειών του σμήνους.

Επίσης το Δεκέμβριο παραμένουν στα πευκοδάση, όσοι από τους επαγγελματίες μελισσοκόμους της Βόρειας Ελλάδος σκοπεύουν να μεταφερθούν λίγο πριν ή αμέσως μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς σε πρώιμες περιοχές της Νότιας Πελοποννήσου.

ΞΕΧΕΙΜΩΝΙΑΣΜΑ ΣΤΟ ΡΕΙΚΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΥΜΑΡΙΑ.

Όπως αναφέραμε παραπάνω, τα δύο πολύτιμα αυτά φυτά που βρίσκονται σχεδόν σε όλους τους λόφους και τα βουνά της πατρίδας μας, μπορούν αυτή την εποχή να βοηθήσουν τα μελίσσια στην εκτροφή γόνου και στην συντήρησή τους και το γεγονός αυτό θα έχει αντίτυπο τόσο στο καλό ξεχειμώνιασμα των μελισσών με νέο πληθυσμό, όσο και στη γρήγορη ανάπτυξη την ερχόμενη άνοιξη.

Υπάρχει όμως ο κίνδυνος της απότομης μεταβολής του καιρού, ενώ τα μελίσσια θα είχαν ξεκινήσει στην εκτροφή τριών – τεσσάρων πλαισίων γόνου, με αποτέλεσμα την εξάντληση των αποθεμάτων, τη λεηλασία των αδύνατων μελισσιών από τα ισχυρότερα και την υποχρέωση του μελισσοκόμου να βρίσκεται σε επιφυλακή για να προλάβει τα δυσάρεστα αυτά φαινόμενα.

ΑΛΛΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΟΥ

Γενικότερα το Δεκέμβριο αποφεύγουμε τις επιθεωρήσεις και την ενόχληση των μελισσιών. Εάν όμως δεν το έχουμε πραγματοποιήσει τον προηγούμενο μήνα, είναι απαραίτητο να μεταφερθούν τα μελίσσια είτε στο πεύκο, είτε σε άλλες περιοχές με φροντίδα να μην είναι εκτεθειμένα σε ψυχρούς ανέμους, να μην είναι η υπερβολική η εδαφική υγρασία, αλλά και η υγρασία του αέρα και να μην ενοχλούνται από διάφορους εχθρούς, ζώα όπως για παράδειγμα ποντικούς κλπ.

Η ενόχληση από τους ποντικούς είναι αρκετές φορές μεγάλη και η χρήση της μικρής χειμωνιάτικης πόρτας έχει τα μειονεκτήματα της ανάπτυξης μεγάλης υγρασίας μέσα στο μελίσσι και του κακού αερισμού, ενώ δεν είναι πάντοτε αποτελεσματική στα μικρότερα είδη ποντικών με αποτέλεσμα να εισέρχονται μέσα στην κυψέλη να φωλιάζουν στις ακριανές κηρήθρες με κατανάλωση μελιού και καταστροφή κηρηθρών.

Σε όποιες περιοχές είναι μεγάλο το πρόβλημα από την παρουσία ποντικών χρησιμοποιούμε στην είσοδο συρμάτινο πλέγμα (όπως π.χ. ένα τμήμα από βασιλικό διάφραγμα).

ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ ΓΙΑ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

Η νοζεμίαση είναι η ασθένεια που θα μας απασχολήσει το Δεκέμβριο, ιδιαίτερα σε περιοχές που εμφανίζεται συχνά, με φροντίδα να προμηθεύουμε στις μέλισσές μας το αντιβιοτικό, το οποίο θα έχουν οι μέλισσες στη διάθεσή τους όλο το χειμώνα και τις αρχές της επόμενης άνοιξης, εμποδίζει τη βλάστηση και τον πολλαπλασιασμό των σπορίων της νοζεμίαςσης.

Εάν από την εμπειρία του ο μελισσοκόμος έχει διαπιστώσει ότι κάθε χρόνο παρουσιάζονται σοβαρές απώλειες στα σμήνη του από τη νοζεμίαση, συνιστάται να αλλάξει τοποθεσία και να προτιμήσει περιοχές με καλύτερο αερισμό και λιγότερη υγρασία.

Για τη βαρροϊκή ακαρίαση εάν κάποιος μελισσοκόμος δεν φρόντισε να κάνει θεραπεία τον προηγούμενο μήνα, ο Δεκέμβριος είναι κατάλληλος μήνας, με την προϋπόθεση ότι η θερμοκρασία του αέρα διατηρείται πάνω από 12 βαθμούς Κελσίου για την αποτελεσματική δράση των ακαρεοκτόνων.

ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Όπως αναφέραμε παραπάνω το πεύκο δουλεύει και τον Δεκέμβριο ενώ στα παραθαλάσσια μέρη κλιμακώνεται η ανθοφορία της ερείκης (κόκκινο ρείκι). Η κουμαριά είναι πολύτιμο μελισσοκομικό φυτό αυτόν τον μήνα. Το μέλι της βέβαια δεν είναι κατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, ενώ τα δυσάρεστα συμπτώματα που παρατηρούνται στα μελισσοσμήνη αυτή την εποχή σε ανθοφορία κουμαριάς δεν οφείλονται πιθανότατα σ' αυτή καθ' αυτήν την κουμαριά (το νέκταρ ή τη γύρη της), αλλά σε δυσμενείς καιρικές συνθήκες που εμποδίζουν την εξάτμιση του νέκταρος (μείωση της υγρασίας του), τον εξαναγκασμό των μελισσιών να καταναλώσουν ανώριμο μέλι με αποτέλεσμα την εμφάνιση συμπτωμάτων δυσεντερίας, διάρροιας κλπ.

